

Opas itsenäistyväälle nuorelle Pohteen jälkihuollossa

Essi Kiljander

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Opas itsenäistyväälle nuorelle Pohteen jälkihuollossa

Essi Kiljander
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
02, 2025

Essi Kiljander

Opas itsenäistyvälle nuorelle Pohteen jälkihuollossa

Vuosi 2025

Sivumäärä 84

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa opas helpottamaan sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvän Pohteen nuoren integroitumista yhteiskuntaan ja itsenäisempään elämään, tuottaa selkeä tietopaketti sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle, sekä tukea nuoren ja jälkihuollon ohjaajan vuorovaikutusta näiden nuorelle tärkeiden asioiden äärellä. Tavoitteena oli, että sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle olisi selkeämpää mitä jälkihuolto on, miten ja mistä haetaan tukia, sekä miten asuminen voidaan järjestää sijaishuollon päättymisen jälkeen. Opinnäytetyönä tuotetun oppaan keskeisimmiksi aiheiksi nousi sijaishuollosta jälkihuoltoon itsenäistymiseen liittyvät käsitteet, kuten asuminen ja tulot, jotka usein sijaishuollon jälkeen ovat erilaiset tuet. Opinnäytetyön tietoperustassa käsiteltiin sosiaalityötä ja sosiaalipalveluita Suomessa, sekä sijaishuollosta itsenäistymistä ja sijaishuollon vaikutusta nuoreen.

Opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö, jonka toimeksiantajana on Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen jälkihuolto. Opinnäytetyön menetelmiksi valittiin asiantuntijahaastattelu, aivoriihi, sekä yhteiskehittämispalaverit. Opas itsenäistyvälle jälkihuollon nuorelle tuotettiin graafisen suunnittelun verkkotyökalu Canvalla ja on PDF-muotoinen, jolloin sitä voidaan käyttää niin tietokoneella, tabletilla, kuin puhelimellakin. Opas alkaa lähtötietokyselyllä, jonka jälkeen käsitellään asuminen ja talous eli tukiasiat jälkihuollon jälkeen.

Jälkihuollon tiimin ja tiimistä muodostetun työryhmän kanssa tiiviissä yhteistyössä valmistui visuaalisesti ja sisällöllisesti kattava opas, joka palvelee niin nuoria, kuin jälkihuollon ammatilaisia. Opas sai sekä kehitysvaiheessa, että valmistuttuaan hyvää palautetta Pohjois-Pohjanmaan jälkihuollosta ja sen tarve tunnistettiin työelämän kehitystyön alusta saakka. Opas koettiin tarpeelliseksi ja otettiin käyttöön Pohjois-Pohjanmaan jälkihuollon tiimissä. Tieto oppaasta kantautui myös Pohjois-Pohjanmaan perhekeskukseen, sekä lastensuojeluun, jossa heräsi myös mielenkiinto oppaan käyttökelpoisuudesta soveltuvien osien heidän työssään.

Asiasanat: jälkihuolto, lastensuojelu, toimintakyky, sosiaaliset etuudet, taloustaidot

Essi Kiljander

A guide for youth who are becoming independent in Pohde aftercare

Year 2025

Pages 84

The purpose of this thesis was to produce a guide to ease the process for youth in Pohde foster care to integrate in society, manage independent life, produce an easy-to-understand-guide and to support social workers and youth interaction while dealing with these important subjects about independence. The goal of the guide was to help young people in foster care to understand what aftercare is and to guide them to apply different aid and organize living after foster care. The main themes in the guide are the key topics of transition from foster care to aftercare. The theoretical frame of this thesis consisted of concepts of social work and social services in Finland and topics of independing from foster care and how will life in foster care impact the life of young people afterwards.

This thesis was implemented as a qualitative development work. The methods that were selected for the development work were expert interviews, brainstorming and joint development meetings. The guide was produced with the graphic design program Canva and it is formed to PDF so it could be used in phone, tablet and computer. In the guide, first there is an initial information survey, after which housing and finances after foster care are discussed,

In close cooperation with the social workers in Pohde aftercare produced a guide that is visual and comprehensive in terms of content. The guide serves both social workers and youth who transfer from foster care to independence and aftercare. The guide got credit from social workers who work in Pohde aftercare both development stage and when finished. Their experience of the guide helpful and needed from the beginning and cooperation with the team was very smooth and easy, they took the guide to use immediately. The information about the guide was passed also to Pohde family support center and to Pohde foster care, which were also interested about the guide.

Keywords: 3 - 5 keywords separated with COMMA

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	7
2	Pohjois-pohjanmaan hyvinvointialue	8
3	Sosiaalityö ja sosiaalipalvelut Suomessa	9
3.1	Sosiaalityö sijaishuollossa	11
3.2	Sosiaalityö jälkihuollossa.....	12
4	Sijaishuollon vaikutus nuoren elämänselkkuun ja itsenäistymiseen.....	13
4.1	Päihde- ja mielenterveysongelmat sijaishuollon nuoren haasteena	14
4.2	Sijaishuollon vaikutus itsenäistymiseen	15
4.3	Taloudellinen toimintakyky sijaishuollon jälkeen	17
5	Sijaishuollosta itsenäistyminen.....	18
5.1	Asuminen sijaishuollon jälkeen	19
5.2	Tulot sijaishuollon jälkeen.....	20
5.3	Arjen taidot sijaishuollon jälkeen	20
6	Kehittämismuotoisen opinnäytetyön prosessi	21
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	22
6.2	Kehittämistyön suunnittelu	22
6.3	Asiantuntijahaastattelu oppaan perustana	24
6.4	Aivoriihi jälkihuollon tiimipalaverissa	25
6.5	Yhteiskehittäminen viimeistelee opinnäytetyöprosessin	26
6.6	Oppaan integroiminen työelämään	27
7	Opinnäytetyön tuotos	27
8	Kehittämistyön arviointi.....	28
9	Eettisyys ja luotettavuus	30
10	Pohdinta	31
	Lähteet.....	34
	Kuviot	38
	Liitteet	39

1 Johdanto

Lastensuojelun sijaishuoltoon saapuminen ja sijaishuollosta lähteminen ovat aina ainutlaatuisia hetkiä nuoren elämässä. Sijaishuollosta lähdön nivelvaihe on herkkä aika ja siihen usein liittyy useita samanaikaisia tapahtumia, kuten itsenäistyminen, ensiasuntoon muuttaminen ja opiskeluiden alkaminen. Oikeus jälkihuoltoon syntyy, kun nuori on ollut huostaanotettuna tai avohuollon sijoituksessa vähintään kuusi kuukautta. (Vierula ym. 2024). Jälkihuolto on vapaaehtoista ja tarjoaa nuorelle ohjausta opiskelun, työllistymisen, asumisen, arjen, tulevaisuudensuunnittelun, kuntoutumisen ja taloudenhallinnan asioissa. Nuori on vastuussa esimerkiksi asunnon vuokrauksesta, laskujen maksamisesta ja itsensä elättämisestä. (Lastensuojelun jälkihuolto 18-22-vuotiaille, 2024.) Jälkihuollosta kieltäytyvät nuoret ovat usein heitä, jotka tarvitsevat eniten tukea. Kieltäytymisen syyt vaihtelevat päihteiden käytön, elämänhallinnan ongelmien ja tietämättömyyden välillä. Nuori saattaa olla psyykkisesti niin heikossa kunnossa, tai syvällä päihdemaailmassa, että jälkihuolto tuntuu rajoittavalta. Monesti on kyse myös siitä, ettei tiedetä, mitä tarjottavaa jälkihuollolla on.

Opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö, jonka toimeksiantajana on Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen jälkihuolto. Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa opas helpottamaan sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvän nuoren integroitumista yhteiskuntaan ja itsenäisempään elämään, tuottaa selkeä tietopaketti sijaishuollosta itsenäistyneelle nuorelle, sekä tukea nuoren ja jälkihuollon ohjaajan vuorovaikutusta näiden nuorelle tärkeiden asioiden äärellä. Sen tavoitteena on, että sijaishuollosta itsenäistyneelle nuorelle on selkeämpää mitä jälkihuolto on, miten ja mistä haetaan tukia, sekä miten asuminen voidaan järjestää sijaishuollon päättymisen jälkeen.

Opinnäytetyön tietoperustana toimii jälkihuollon työhön tiiviisti kietoutuvat aihealueet, kuten sosiaalityö- ja palvelut, sijais- ja jälkihuolto. Luvussa kaksi esitellään aluksi työelämäkumppani, jonka jälkeen luvussa kolme siirrytään tiivistämään sosiaalityö ja -palvelut Suomessa. Luku neljä syventää sijaishuollon vaikutuksia nuoren elämässä ja luvussa viisi kerrotaan sijaishuollosta itsenäistymisestä. Opinnäytetyöprosessi käydään läpi luvussa kuusi. Kehittämistyöprosessin tuotoksena syntyneessä oppaassa keskeisimpinä asioina käsitellään asuminen, tulot, sekä tuet sijaishuollon jälkeen. Opas esitellään luvussa seitsemän. Opinnäytetyöprosessissa haluttiin ensisijaisesti tarjota nuorelle tietoa mistä tukia hän voi hakea, miten asuminen järjestyy sijaishuollon jälkeen ja mistä saa lisätietoa, ohjausta ja neuvontaa tukiviidakkossa navigoimiseen. Lopuksi kehittämistyöprosessia arvioidaan luvussa kahdeksan.

2 Pohjois-pohjanmaan hyvinvointialue

Pohde eli Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue vastaa yli 415 00 asukkaan palveluista ja koostuu 44 eri terveyskeskuksesta 30 kunnan alueilla, Oulaskankaan ja Raahen sairaaloista ja Oulun yliopistollisesta sairaalasta, sekä kahdesta pelastuslaitoksesta. Pohde tarjoaa Pohjois-Pohjanmaan alueen asukkaille terveys- ja sosiaalipalveluita, sekä erikoissairaanhoidon niin terveyskeskuksissa kuin sairaaloissakin. (Pohde 2024a.) Pohteella työskentelee noin 18 500 sosiaali- ja terveysalan, sekä pelastustoimen työntekijää (Oy Suomen Tietotoimisto 2024).

Lastensuojelun toiminta on päätetty lastensuojelulaissa (Pohde 2024b). Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) säädetään sen tehtävä, joka on varmistaa lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, sekä erityiseen suojeluun. Pohteen internet-sivuilla (2024b) todetaan, että lastensuojelun palvelut koostuvat perheisiin avo-huoltona tarjottavasta tuesta, jolloin lapsi asuu kotona, sekä sijaishuollosta, kun kotiin tarjot-tava tuki ei riitä ja on lapsen parhaaksi etsiä kodin ulkopuolelta sopivampi asuinpaikka. Las-tensuojelu tekee Pohteen alueella aktiivista yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa. Yhteis-työn tavoitteena on auttaa perhettä avohuollon palveluina niin, että lapsi saa asua kotona. Mikäli kuitenkin lapsen parhaaksi on asua jossain muualla, lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle asumaan sijaishuoltoon.

Sijaishuollon jälkeen lapsi tai nuori voi tarvita tukea ja apua itsenäisyyden kynnyksellä. Lap-sella tai nuorella on oikeus jälkihuoltoon, jonka tarkoitus on helpottaa lapsen tai nuoren pa-laamista kotiin tai auttaa nuorta itsenäistymisessä. Jälkihuoltoa voi saada 5 vuotta tai 25-vuo-tiaaksi. Mikäli tämän jälkeen henkilö tarvitsee apua, hän siirtyy aikuissosiaalityön asiakkaaksi. (Pohde 2024b.) Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen laatimassa esitteessä (2024) kerrotaan, että jälkihuollosta on saatavilla neuvontaa opiskeluun, asumiseen, tulevaisuuden suunnitte-luun, kuntoutumiseen ja taloudenhallintaan. Sitä aletaan valmistelemaan sijoituksen viimei-sinä kuukausina ja sen sisältö räätälöidään nuoren toiveiden ja tarpeiden mukaiseksi.

Toimeksiantaja, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen jälkihuollon tiimi toivoi opasta tueksi nuoren itsenäistymisen valmisteluun ja itsenäisempään elämään. Keskustelussa toimeksianta-jan kanssa nousi esiin nuorten haavoittuvuus ja erityislaatuinen herkkä elämäntilanne siirty-mävaiheessa sijaishuollosta jälkihuollon asiakkaaksi. Tarpeeksi muodostui opas, jossa käydään yksinkertaistetusti läpi itsenäisen elämän aloittaminen jälkihuollon tukemana ja erityisesti kolme perusasiaa: mistä saa rahaa, mistä saa asunnon ja mitä oma taloudenhoito merkitsee? Keskustelussa toimeksiantajan kanssa nostettiin esiin tarve huolehtia oppaan integroiminen työelämään ja se päätettiin ottaa myös osaksi opinnäytetyötä.

3 Sosiaalityö ja sosiaalipalvelut Suomessa

Sosiaalihuoltolaissa on määritelty sosiaalityön tehtävä ja tarkoitus, sen eettinen perusta kuitenkin on määritelty kansainvälisesti. (Tiekartta 2030 2020, 16.) Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (29.12.2021/612) säädetään, että Suomessa jokaisella on perustuslain mukaan oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Sen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollolla tarkoitetaan lakisääteisiä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluita, joiden järjestämisvastuu on hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueiden on toteutettava sosiaali- ja terveyshuoltoa laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena, kuin asiakkaiden tarve sitä vaatii. Siinä säädetään myös, että palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, esteettömästi ja saavutettavasti. Kuntien velvollisuutena on lain mukaan edistää ja seurata asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä, siltä osin, kun se kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Kuntien on myös toimittava yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa tukien niitä asiantuntemuksellaan.

Yksilö- ja perhekohtainen asiakas- ja asiantuntijatyö eli sosiaalityö, sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvonta, ohjaus ja tukeminen eli sosiaaliohjaus, kuuluvat osaksi hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvia sosiaalipalveluita. Sosiaalipalveluista vastaan Sosiaali- ja terveysministeriö, joka myös valmistelelee sosiaalihuoltoa koskevaa lainsäädäntöä. Hyvinvointialueen järjestämät sosiaalipalvelut, jotka nähdään Kuviossa 1, perustuvat yksilöllisen tarpeen arvioon, joka voidaan tehdä asiakkaan ja hänen lähipiirinsä toimijoiden kanssa yhteistyössä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024.)

Kuvio 1: Sosiaalipalvelut Suomessa

Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) mukaan sosiaalityö on muutokseen ohjaavaa, tavoitteellista työtä yhteisöjen, perheiden ja yksilöiden kanssa. Jari Helminen (2013) tiivistää väitöskirjassaan, että sosiaalityölle luontaista on tiedon ja teorian soveltaminen ihmisen hyvinvoinnin ja voimavarojen lisäämiseksi, sekä ihmisen ja ympäristön välisen suhteen tarkastelu ja

ongelmien ratkaiseminen myönteisten muutoksien aikaan saamiseksi ihmisoikeuksia noudattaen. Helminen jatkaa, että sosiaaliohjaus on taas ihmisen arjessa selviytymisen, elämänhallinnan ja osallisuuden vahvistamista. Raatikainen, Rahikka, Saarnio ja Vepsä (2022) esittävät, että sosiaalialan työ voi olla ohjaavaa, motivoivaa, innostavaa, tukevaa tai kontrolloivaa. Heidän mukaansa sosiaalialan työn luonne vaihtelee yhteiskunnallisen tilanteen ja asiakasryhmä ja auttamisorganisaation mukaan. Sosiaalihuoltolain avulla pyritään lieventämään elämäntilanteista johtuvia vaikeuksia, sekä edistämään ja vahvistamaan yksilöiden ja perheiden omia vahvuuksia, toimintaedellytyksiä ja osallisuutta.

Tehostettu ja tavoitteellinen tuki sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan parantamiseksi on sosiaalista kuntoutusta, josta säädetään sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) 17 pykälässä. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan (2017) mukaan sosiaalisella kuntoutuksella vahvistetaan henkilön toimintakykyä, osallisuutta ja kykyä selviytyä arjen rooleista. Se on sosiaalisen toimintakyvyn edistämistä (Raatikainen ym. 2022). Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) mukaan sosiaalinen kuntoutus on sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa palvelua, jonka tavoitteena on ylläpitää elämänhallintaa, sekä estää ja vähentää syrjäytymistä. Siihen kuuluu sosiaalisen kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta, valmennusta arkipäivän toimintoihin, ryhmätoimintaa ja tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin, sekä muita tarvittavia sosiaalista kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä.

Sosiaalihuoltolaissa (30.12.2014/1301) lapseksi määritellään alle 18-vuotias ja nuoreksi 18-24-vuotias henkilö ja sen mukaan lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta. Lapselle, myös lastensuojelun tai lapsiperhesosiaalityön asiakkaana oleville, kuuluu lasten oikeuksien lisäksi aina perus- ja ihmisoikeudet (Lehto-Lundén, Turtiainen, Kannasoja 2024). On kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, mahdollisuuden saada ymmärrystä, sekä iän, että kehitystason mukaisesti, turvallisen kasvuympäristön, ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden ja mahdollisuuden itsenäistyä ja kasvaa vastuullisuuteen (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301).

Lapsiperheiden tukeminen ja lasten, nuorten ja perheiden sosiaalisen ja taloudellisen toimintakyvyn ylläpitäminen on sosiaalihuoltoon kuuluvien lapsiperheiden ja lastensuojelun palveluiden tarkoitus. Sosiaalihuoltoon liittyvien palveluiden perustana olevien lakien tarkoituksena on edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta, turvallisuutta ja hyvinvointia. Lehto-Lundén ym. (2024) kertoo, että lapsella on oikeus YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen mukaan osuuteen yhteiskunnallisista voimavaroista, joka heidän mukaansa tarkoittaa oikeutta perustarpeiden, kuten ravinnon, terveydenhuollon ja koulutuksen tyydyttämiseen. Kiili, Jaakola, Anis, Lamponen ja Stenvall (2024, luku 1) mainitsevat, että ensisijaisesti lasta ja perhettä on tarkoitus auttaa niin, että lapsi voi asua kotona. Perhettä tuetaan ennaltaehkäisevillä, vapaaehtoisuuteen ja suostumukseen perustuvilla peruspalveluilla. Lastensuojelulakiin perustuvat

erityispalvelut ovat lastensuojelutarpeen arviointiin perustuvia erityisen tuen palveluita, kuten avo-, sijais- ja jälkihuollon palveluita, sekä vaativan tason lastensuojelupalveluita, kuten koulukotitoimintaa.

3.1 Sosiaalityö sijaishuollossa

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoitoa kodin ulkopuolella. Vain sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan päätöksellä tai tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden huostaanottama lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon. (THL 2024a.) Kiili ym. (2024, luku 1) toteavat, että lastensuojelussa voi tulla tilanne, joissa on lapsen edun mukaista puuttua perhe-elämään ja yksityisyyteen sijaishuollon toimilla. Sosiaalityöntekijällä on viranomaisena lainsäädännöllinen vastuu ja valta suojata lapsen tilanne.

Myös avohuollon tukitoimena lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle (THL 2024b.). Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 36 pykälässä säädetään, että lapsi sijoitetaan avohuollon tukitoimena aina ensisijaisesti yhdessä vanhempien kanssa laitokseen, perhekotiin tai kriisitilanteessa turvakotiin. Joissain tapauksissa lapsi voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti myös yksin, kun se on lapsen edun mukaista kuntouttamisen tai väliaikaisen huolenpidon vuoksi. Huhtanen (2016, luku 1) täsmentää, että toisin kuin kiireellisessä sijoituksessa, tai huostaanotossa, avohuollon sijoitukseen vaaditaan lähtökohtaisesti lapsen huoltajien ja yli 12-vuotiaan lapsen suostumus.

Araneva (2016) esittää, että kiireellinen sijoitus on lapsen itsemääräämisoikeuteen, koskemattomuuteen, liikkumisen vapauteen, perheen yksityisyyden suojaan ja henkilökohtaiseen vapauteen tilapäistä puuttumista. Päätös kiireellisestä sijoituksesta tehdään, kun lapsi on välittömässä vaarassa ja lastensuojelun on haettava lapsi välittömästi turvaan, joko itseltään tai ulkopuoliselta (Lastensuojelu 2024). Terveiden ja hyvinvointilaitoksen julkaisun (2024a) mukaan kiireellinen sijoitus edellyttää aina viranomaispäätöstä, jonka tekee sosiaalityöntekijä. Lapsi voidaan sijoittaa perhekotiin, lastensuojelulaitokseen, terveydenhuollon laitokseen tai muulla lapsen edun mukaisella tavalla. Kiireellisen sijoituksen enimmäiskesto aika yhdellä viranhaltijan tekemällä päätöksellä on 30 päivää, ja tämän aikana on tehtävä päätös jatkosta.

Kiireellisen sijoituksen ollessa tilapäinen toimenpide, sen aikana on selvitettävä lastensuojelulain 38 a §:n 1 momentin mukaisesti huostaanoton tarve ja samalla kartoittaa mahdolliset avohuollon tukitoimet (Araneva 2016). Terveiden- ja hyvinvointilaitoksen internet-sivustolla täsmennetään, että ensisijaisesti pyritään aina siihen, että lapselle voidaan mahdollistaa riittävät avohuollon tukitoimet, lapsi voi palata kotiin ja kiireellinen sijoitus päätetään. Kiireellistä sijoitusta voi jatkaa sosiaalityöntekijän päätöksellä enintään 30 päivää jo kuluneiden 30 päivän lisäksi, mikäli lapsen huostaanoton tarpeen tai tukitoimien selvittäminen sitä vaatii tai

se on lapsen edun mukaista. Mikäli lapsen edun mukaista on, että lapsi ei palaa kotiin, on tehtävä päätös huostaanotosta ja huostaanoton valmistelu aloitetaan.

Huostaanotto tarkoittaa, että vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta siirtyy viranomaisille ja on aina viimesijainen keino turvata lapsen kasvu ja kehitys (THL 2024a). Huhtasen (2016) mukaan huostaanotto tai kiireellinen sijoitus eivät edellytä toimenpiteen kohteena olevan nuoren tai nuoren huoltajan suostumusta. Huostaanotto tulee kysymykseen vain, jos avohuollon tukitoimet on todettu riittämättömiksi tai epäsopiviksi ja sijaishuolto on lapsen edun mukaista (THL 2024a). Huhtanen täsmentää kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton eroja. Kiireellinen sijoitus vaatii aina sen, että lapsi on välittömässä vaarassa ja se on tarkoitettu lyhytaikaiseksi toimenpiteeksi. Huostaanotto on toistaiseksi voimassa. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen (2024a) internet-sivustolla kerrotaan, että huostaanotto on lopetettava heti, kun huostassa pidolle ei ole enää tarvetta. Huostaanotto lakkaa, kun lapsi täysi-ikäistyy. Araneva (2016) esittää, että huostaanotto eli lapsen sijoittaminen toistaiseksi kodin ulkopuolelle asumaan, on aina viimesijainen lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelun toimenpide. Se on voimakas puuttuminen lapsen, huoltajan ja muun perheen perus- ja ihmisoikeuksiin. Sen tavoitteena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun.

3.2 Sosiaalityö jälkihuollossa

Jälkihuolto on kokonaisvaltaista tukea lapselle tai nuorelle sijaishuollon tai pitkän avohuollon päättymisen jälkeen lapsen tai nuoren iästä riippumatta (THL 2024c). Aranevan (2016) mukaan jälkihuollon tarkoitus on tukea lapsen kotiutumista sijaishuollosta tai nuorta itsenäistymisessä aikuisuuteen. Pukkio ja Hoikkala (2016, 6-7) taas täsmentää, että jälkihuollon järjestämisen velvollisuus perustuu lastensuojelulakiin. Se on huostaanotettujen, kodin ulkopuolellesijoitettujen lasten lastensuojeluprosessin viimeinen vaihe.

Lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen, sekä kotoutumisen tai itsenäistymisen tukeminen ovat Pukkio ja Hoikkalan (2016, 6) mukaan sijaishuollon tärkeimpiä tehtäviä. Nuoren valmisteleminen itsenäisempään elämään on aikuisuuden kynnyksellä olevien nuorten kohdalla keskeistä. Sijaishuolto itsessään on usein riittämätöntä ja lapsi tarvitsee jälkihuollon tukea turvaamaan sijaishuollon kantavuus. (Pukkio & Hoikkala 2016, 6.) Sijaishuollon tavoitteena on tukea lapsen tai nuoren kotiutumista tai nuoren itsenäistymistä auttamaan saavuttamaan riittävät valmiuden itsenäiseen arkeen ja aikuisuuteen. Tuen tarpeet arvioidaan lapsen ikä, kehitystaso ja perhesuhteet huomioon ottaen. Lapsen palatessa kotiin eli perheen yhdistyessä huomioidaan erityisesti huoltajien tarvitsema tuki, kuten avohuollon palvelut tai taloudellinen tuki. (THL 2024c.)

Sijaishuollosta lähteminen on yhtä ainutlaatuinen tapahtuman, kuin sinne saapuminen on ollut ja siihen voi liittyä useita isoja muutoksia yhtäaikaisesti, kuten omaan asuntoon muutto ja

opintojen aloitus. Usein nuoruuteen liittyy kuulumattomuuden tunteita, jotka liittyvät aikuisuuteen siirtymään, sekä yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin odotuksiin. Yleensä näihin saa tukea vanhemmista, perheestä ja muusta lähiverkostosta. Sijaishuollosta lähtemisen ja siihen liittyvän itsenäistymisen on kuvattu tapahtuvan pikakelauksella ja yhteiskunta odottaa nuorelta yksin pärjäämistä. Osa nuorista pärjääkin hyvin ja vähemmällä tuella, toiset tarvitsevat tukea taas enemmän. (Vierula ym. 2024, 66-68.) Nuoren itsenäistyessä jälkihuollon tuki on erityisesti rinnalla kulkemista. Omilleen siirtymien sijaishuollosta on yleensä repaleisen arjen jatke, joten tuen tarve on usein suuri ja sen varmistaminen on ensiarvoisen tärkeää ja hyvin toteutettuna kantava kulmakivi uudessa itsenäisemmässä arjessa. (THL 2024c.)

Pukkio ja Hoikkala esittävät, että tutkimuksissa on todettu, että tulevaisuudennäkymät sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on useilla mittareilla heikommät, kuin ikätovereillansa. Nuorten voimavarat ja kyky selviytyä itsenäistymisprosessista riippuvat nuoren kokonaistilanteesta (Pukkio & Hoikkala, 2016, 8). Nuorta on tuettava asumisen, koulutuksen, toimintakyvyn, terveydenhuollon, sekä toimeentulon suhteen. Jälkihuolto palveluna ja sisällöltään määrittyy aina lapsen tai nuoren tarpeiden ja tilanteen mukaan. (THL 2024.) Araneva (2016) toteaa kirjassaan, että usein kaikista eniten tukea tarvitsevat nuoret kieltäytyvät vapaaehtoisesta jälkihuollosta, joko siksi, ettei heillä ole riittävästi tietoa jälkihuolto-oikeuden sisällöstä tai esimerkiksi siksi, että nuori mieltää jälkihuollon edelleen lastenhuollon tapaan kontrolloivana. Araneva jatkaa, että usein nuorilla ei ole myöskään tietoa siitä, että he voivat vaatia jälkihuoltoa myöhemmin, vaikka ovatkin siitä aluksi kieltäytyneet.

4 Sijaishuollon vaikutus nuoren elämäntilanteeseen ja itsenäistymiseen

Lastensuojelukokemukset, huostaanotto ja sijoituspaikkojen vaihtuminen voivat aiheuttaa haasteita lapsen ja nuoren kehityskululle ja vastuullisuuteen itsenäistymiselle (THL 2024a). Julie Selwyn (2021, 16) esityksen mukaan sijaishuollossa kasvaneet nuoret pärjäävät huonommin, kuin tavanomaisessa ympäristössä kasvaneet nuoret, useilla eri elämän osa-alueilla. Heillä on usein enemmän ahdistuneisuutta ja yksinäisyyttä, sekä vähemmän tukiverkostoa. Sijaishuollon nuori voi Selwyn selvityksen mukaan kokea myös yleisesti tyytymättömyyttä elämään, enemmän kuin tavanomaisen elämäntilanteen omaava nuori. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen internet-sivustolla (2024c) täsmennetään, että nuori voi kokea epäonnistumisen tunteita ja kokea vaikeuksia nähdä elämänsä haavoittavia tekijöitä. Tunnekaoksen läpikäyminen on tärkeää aikuisuuden kynnyksellä. Nuoruuden keskeisin kehityshaaste on itsenäistyminen, itsenäisen arjen rakentaminen ja oman elämäntyylin löytäminen, joka tarkoittaa omien arvojen ja asenteiden muokkaamista itselleen sopiviksi, raha-asioiden hallintaa ja itsestä päätöksentekoa.

Toimintakykyä jäsennetään usein eri tavoin ja se on moniulotteinen käsite, jonka ulottuvuudet kytkeytyvät toisiinsa, ympäristön vaatimuksiin ja yksilön terveyden tilaan, sekä muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Toimintakyky voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen; fyysiseen, psyykkiseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Erityisesti psyykinen toimintakyky, jonka avulla ihminen selviytyy arjen haasteista ja kriisitilanteista, liitetään elämänhallintaan. (THL 2023a.) Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino ja Gissler (2012, 599) yhtyvät Selwyn (2021, 16) näkemykseen, että ulkopuolelle sijoitettujen lasten toimintakyky ja elämänhallinta on heikompaa kuin vanhempien kanssa kasvaneiden lasten ja nuorten. Löfblom ym. (2022) täsmentävät, että psyykkistä oireilua ja eritasoisia mielenterveysongelmia on sijaishuollon nuorilla enemmän kuin valtaväestössä. Toimintakykyyn vaikuttavia asioita, kuten päihdeongelmia, on mielenterveyshäiriötä sairastavien elämässä enemmän kuin yleisväestössä (THL 2023b).

4.1 Päihde- ja mielenterveysongelmat sijaishuollon nuoren haasteena

Nuoruuden haasteena on myös minäkäsityksen ja identiteetin muodostaminen. Huostaanoton seurauksena haastavat elämäntapahtumat, kuten useat muutot, useissa kodeissa asuminen, ristiriidat ja haavoittavat kokemukset ovat voineet hämärtää identiteettiä ja sen muodostumista. Nuoren tukeminen kantavan identiteetin rakentumisessa ja yhteisöön kuulumisessa on tärkeää, sekä huomioida erityisesti itse vanhemmaksi tulevat tai jo tulleet nuoret, sillä oma vanhemmuus usein aktivoi lapsuuden kokemuksia. (THL 2024c.) Saari (2020) toteaa, että vaikka niin mielenterveys-, kuin riippuvuussairauksilla on geneettinen pohja, kasvuympäristö vaikuttaa niiden muodostumiseen. Lasten ja vanhempien mielenterveyden- ja riippuvuushäiriöiden välillä on vahva tilastollinen yhteys. Ne vaikuttavat vanhemman kykyyn toimia arjessa, vanhempien keskinäisiin suhteisiin, sekä lapsiin monin tavoin, kuten kognitiiviseen suoriutumiseen, oppimiseen ja koulumenestykseen, joka taas vaikuttaa lasten koulupolun rakentumiseen ja koulupudokkuuteen. On yleisesti tiedossa, että sosioekonominen asema aikuisuudessa selittyvät laajasti koulutusmenestyksellä.

On todettu, että sijaishuollossa olevilla lapsilla ja nuorilla on keskimääräistä enemmän mielenterveysongelmia ja heillä diagnosoidaan valtaväestöä enemmän psykiatrisia häiriöitä (Kääriälä ym. 2021, 1789-1792). Kiilin ym. (2024, luku 1.) mukaan vuonna 2023 tehty koulukysely kertoo karua faktaa kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten hyvinvoinnista, joka on heikentynyt viime vuosina. Erityisesti päihteet muodostuvat sijaishuollon nuorilla pitkäaikaiseksi ongelmaksi, eikä sijaishuoltokaan ole onnistuneesti saanut katkaistua nuorten vakavaa päihteiden käyttöä. On oleellista kysyä kohtaavatko nuorten tarvitsema ja palvelujärjestelmän tarjoama tuki toisensa. Palveluiden yhteensovittamiseen on kiinnitetty huomiota, mutta palvelut eivät aina muodosta lasten ja perheiden tarpeisiin nähden toimivaa kokonaisuutta. Löfblom ym (2022) taas toteavat, että jo sijoitus ja muualla kuin primääri kodissa eläminen ovat

itsessään kokemus, usein sijaishuollon nuorilla on sijaishuollossa asumisen lisäksi useita vaikeita elämäkokemuksia.

Hyvä mielenterveys ja sen toimivuus, ovat käänteisesti riippuvaisia mielenterveyden häiriintymisen kanssa. Elämänhallinta, itseluottamus ja tyytyväisyys omaan itseensä ja elämäänsä, korreloivat taas voimakkaasti masennusoireiden puuttumiseen. Mielenterveyttä suojaavia ulkoisia tekijöitä ovat ruoka, suoja, työllisyys, koulutusmahdollisuudet ja turvallinen ympäristö, sekä sosiaalinen tuki. (Lehtonen & Lönnqvist 2010, 27-28.) Tutkimusten perusteella Löfblom ym. (2022) toteavat, että nuorten kokemukset sijaishuollon tarjoamasta tuesta poikkeavat merkittävästi toisistaan. On nuoria, jotka kokevat saavansa sijaishuollosta tukea hyvinvointiinsa. Toiset nuoret taas kokevat kielteisiä, jopa traumaattisia kokemuksia sijaishuollossa.

4.2 Sijaishuollon vaikutus itsenäistymiseen

Pukkion ja Hoikkalan (2016, 8) mukaan sijoituksessa olleiden nuorten itsenäistyminen tapahtuu ikään kuin pikakelauksella, vaikka normaalisti suomessa itsenäistyminen on pitkä prosessi, jossa vanhemmat ovat pitkään tukiverkostona. Sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella ei välttämättä ole tukiverkostoa tai suhde lähiverkostoon on ohut tai olematon. Nuoren itsenäistyminen sijaishuollosta on fyysinen, sosiaalinen ja emotionaalinen kokemus, tapahtui se sitten millä tavalla tahansa (Vierula ym. 2024). Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler (2012, 599.) esittävät, että sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kohtaavat erityisiä haasteita siirtymisensä aikuisuuteen ja ajautuvat riskikäyttäytymisen piiriin, sekä pärjäävät arjessa heikommin ikätovereihinsa nähden. Heidän elämäänsä on liittynyt haavoittavia tekijöitä, kuten lapsuuden ja nuoruuden heikommat elinolot ja vanhempien huolenpitoon liittyvät tekijät. Pulkkinen, Ahosen, Ruoppilan & Aunolan (2023) mukaan yksittäinen riskitekijä lapsen elämäkulussa ei muuta lapsen kehityssuuntaa, vaan riskitekijöiden kasautuminen voi vaikuttaa lapsen kehitykseen.

Kestilän ym. (2012, 599.) mukaan sijoitusten taustalla on tutkimusten mukaan lukuisia yksilöön ja ympäristöön liittyviä olosuhteita, kuten köyhyys ja taloudelliset vaikeudet, vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat tai väkivalta. Vanhempien resurssit kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kasvattamiseen on usein keskimääräistä heikommat. Pulkkinen ym. (2023) tarkentavat, että kiintymyssuhde on pitkäkestoinen emotionaalinen side, jonka lapsi kehittää kaikista läheisimpiin henkilöihin. Lapsuudessa muodostetun kiintymyssuhteen laatu voi vaikuttaa aikuisuuden sosiaaliseen käyttäytymiseen. Hoivaajien välinpitämättömyys, epäsensitiivisyys, ja ristiriitainen suhtautuminen lapseen voi aikaan saada ristiriitaisen turvattoman kiintymyssuhteen, joka voi näyttäytyä arvottomuuden kokemuksina, hylkäämisen pelkona ja taakertumisena. Vanhemman kaotettuna ja ennakoimaton käytös, väkivaltaisuus, sekä heitteille jättäminen taas voi aiheuttaa hajanaisen ja turvattoman kiintymyssuhteen, joka näyttäytyy jopa muodostumattomana kiintymyssuhteena ja ennakoimattomana käyttäytymisenä aikuisia

kohtaan, sekä äärimmäisenä välttelynä ja vetäytymisenä. Vanhemman mielenterveyden ongelmien, uupumuksen tai pitkäaikaissairauksien vuoksi kiintymyssuhteeseen voi muodostua myös häiriötiloja, jotka voivat aiheuttaa esimerkiksi rajatonta käyttäytymistä, estottomuutta tai kiintymistä väriin henkilöihin. Kestilä ym. toteavat, että sijoitukseen ja itsenäistymiseen saattaa vaikuttaa myös sosiaalisesta huono-osaisuudesta johtuva lapsen tai nuoren heikompi terveydentila. Lapset usein kärsivät sijoituksen aikana terveydellisistä, fyysisistä, psyykkisistä ja käyttäytymiseen liittyvistä ongelmista, jotka voivat jopa pahentua heidän sijoituksessansa olo aikana. He myös suoriutuvat koulussa heikommin kuin ikätoverinsa.

Sijaishuollosta lähteminen voi tapahtua monella eri tavalla, kuten suunnittelemattoman lähtönä, äkkilähtönä, suunniteltuna lähtönä tai kodinomaisena itsenäistymisenä. Suunnittelematon tai äkkilähtö tapahtuu yleensä laitososuhteissa, kun huostaanotto ja sijaishuolto päättyy nuoren täytettyä 18-vuotta. Joskus suunnittelemattoman lähdön syynä on päihteet- ja mielenterveysongelmat, mutta syynä voi olla myös palvelujärjestelmän rakenteelliset ongelmat tai ammattilaisten kyvyttömyys valmistella nuorta itsenäisyyteen. (Vierula ym. 2024.) Törrönen, Munn-Giddings, Gavriel, O'Brien, Byrne ja nuoret tutkijat (2024) toteavat tutkimuksessaan, että erityisesti Suomessa arvostetaan itsenäisyyttä ja nuoret voivatkin, myös sijaishuollossa, toimia varsin itsenäisesti vapaa-aikanaan. He nauttivat myös itsenäistyessään luottamuksesta, joka korostaa suomalaisten itsenäisyyden arvostamista. Tämä kuitenkin voi aiheuttaa nuorella tunteen, ettei kukaan välitä tai että he eivät kuulu mihinkään, joka voi esimerkiksi vähentää jälkihuoltoon sitoutumista. Mikäli sijaishuollon aikana muodostuneet ihmissuhteet jatkuvat, itsenäistymisen ei tarvitse tarkoittaa fyysisen lähtemisen lisäksi sosiaalista ja emotionaalista lähtöä (Vierula ym. 2024).

Hyvin valmisteltu lähtö vaatii aktiivisen suunnitelmat itsenäistymistä varten. Valmentaminen oman taloudenhoitoon aloitetaan hyvissä ajoin ja nuorta kannustetaan omien asioiden hoitoon itsenäisesti. Yhdessä valmisteltu lähtö pitää sisällään myös tukiverkoston ylläpitämistä ja suhteiden jatkuvuutta esimerkiksi sijaisperheen vanhempien kanssa. Erityisesti sosiaalityöntekijällä on suuri rooli oikea-aikaisen tiedon siirrossa ja ohjaajien ohjeistamisessa nuoren itsenäistyessä. Kodinomainen itsenäistyminen on kyseessä usein silloin, kun nuori on asunut sijaisperheessä hyvin pitkään ja nuoren itsenäistyminen on tavanomainen perheen muihin lapsiin verrattuna. (Vierula ym. 2024.) Törrönen (2018) ym. toteavat tutkimuksessaan, että yhteenkuuluvuuden tunne ja sosiaalinen tuki itsenäistymisen hetkellä, yhdistettynä riittävään vapauteen, koulutukseen ja mielekkäisiin harrastuksiin edesauttaa sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren prosessia. Tutkimuksen mukaan mielenterveyden tukeminen ja asteittainen siirtyminen sijaishuollosta, itsenäistymiseen tukisivat nuorta nykyisiä käytänteitä paremmin. Asteittainen itsenäistyminen tarkoittaa sitä, että nuori esimerkiksi pystyisi palaamaan sijaishuoltopaikkaan 25 ikävuoteen saakka viikonloppuisin ja loma-aikoina saadakseen tukea ja turvaa, sekä yhteenkuuluvuuden tunteita tutuilta työntekijöiltä.

4.3 Taloudellinen toimintakyky sijaishuollon jälkeen

Sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla voi aikuistumista varjostaa esimerkiksi pikavipit, velkaantuminen ja jopa ulosotto alaikäisenä sotkettujen raha-asioiden vuoksi. Oman talouden hallinta voi olla kadoksissa ja taloudellinen toimintakyky itsenäisesti heikkoa. He ovat kokeneet, että aikuiseksi kasvun pitäisi tapahtua yhdessä yössä. Itsenäistyvän nuoren on panostettava omien raha-asioiden hoidon opetteluun ja häneen on panostettava itsenäistymis- ja jälkihuoltovaiheessa. (SOS-lapsikylä, 2024.) Pihlan ja Hirvosen (2019) mukaan taloudellinen toimintakyky on monitahoinen käsite. Rahan puute, kasautuneet arjen ongelmat, tulevaisuuden uskon puute, kyvyttömyyden tunteet, häpeä, neuvottomuus ja eriarvoisuus ovat taloudelliseen toimintakykyyn vaikuttavia asioita. Myös ahdistuneisuus, lamaantuminen ja asuntojen, ruoanhinnan ja asumisen kallistuminen vaikuttavat talouteen.

Ohjaamot ja Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen yhteistyössä järjestetty kampanja, jossa nuoria kuultiin kesällä 2023 sosiaaliturvauudistuksista, keräsi arvokasta tietoa yleensä nuorten kokemuksista sosiaaliturvaan liittyvistä teemoista. Kampanjan tavoitteena oli saada erityisesti työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ääni kuuluviin. Siinä kartoitettiin kolmen kuukauden ajalta nuorten näkemyksiä tukiviidakosta, työttömyydestä ja yksinäisyydestä. Kyselyyn vastasi 261 nuorta. (Kuurikoski, Saikkonen, Vanhanen & Virrankari. 2024, 10-11.) Sosiaalityössä on tunnistettu ilmiö, jossa joukko nuoria on jääneet vaille tarvitsemaansa apua, vaikka auttajien joukko heidän ympärillään on ollut laaja. Kohtaamattomuuden ja pitkään jatkuneiden auttamistoimenpiteiden seurauksena nuorten, ilman kestäväää kiinnittymistä työhön tai opiskeluun, elämässä toistuu erilaisten opiskeluyritysten tai työvoimapolitiittisten toimenpiteiden aktivoitumiskehä. (Perttula 2021, luku 6.)

Kuurikosken ym. (2024, 10-11) kampanjassa nousi esiin erityisesti nuorten vaikeus ymmärtää sosiaaliturvan palvelu- ja etuusjärjestelmiä, sen toimintaa, ehtoja ja nuoren omia oikeuksia. Palveluihin pääsy koettiin vaikeaksi, sekä tyytymättömyyttä aiheutti palveluiden tarjonta ja työntekijöiden vaihtuvuus. Selvityksessä nousi esiin myös se, että hakemusten tekeminen koettiin vaikeaksi, eikä saatuja lausuntoja ymmärretty. Ei myöskään ymmärretty mitä etuuksia voi hakea ja mitä ensinnäkään on olemassa. Työntekijöiden neuvot koettiin myös ristiriitaisiksi. Monelle nuorelle oli myös epäselvää etuuksien merkitys. Ongelmaksi muodostui myös siirtymät etuudelta toiselle. Perttula (2021, 6) jatkaa, että nuoren todelliset tarpeet ja nuori itse unohtuu byrokratian rattaisiin ja palvelujärjestelmän monimutkaisuuteen. Itsenäistyminen, ammatinvalinta ja -hankinta, sekä työelämään pääsy, korostuvat nuorten kanssa tehtävässä sosiaalityössä. Usein nuorten sosiaaliset ongelmat ovat monisyisiä ja kokonaistilanteen haltuunotto vaatii aikaa. Aina ei ole tarkoituksen mukaista pyrkiä suoraan työllistymiseen ja koulutukseen, sillä usein ensin vaaditaan sosiaalista kuntoutusta, ennen muita toimenpiteitä.

Kuorikosken ym. (2024, 10-11.) järjestämässä kampanjassa pyydettiin nuorilta ratkaisuja, miten tilannetta voidaan helpottaa. Ratkaisuksi nuoret tarjosivat esimerkiksi listausta, mihin tukiin on oikeutettu ja minkäikäisenä voi mitäkin tukea saada. Myös itse hakemuksiin toivottiin selkeyttä, palveluihin pääsyn parantumista ja lisäksi toivottiin, että neuvontaa saisi muualta kuin Kelasta. Ratkaisuksi nousi myös ajatus yhdestä hakemuksesta, jolla voisi hakea kaikkia itselle myönnettävissä olevia tukia. Seppänen, Wilska & Ranta (2020) painottavat kirjassaan, että taloustaidot ovat ihmisen elämässä luku- ja kirjoitustaitoon verrattava taito. Sitä ilman elämässä ei pärjää ja koko elämänhallinta voi kärsiä. Niiden omaksuminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja se jatkuu aikuisuuteen. Kaikissa perheissä ei vanhemmilla ole tietoa, taitoa tai voimavaroja taloustaitojen opettamiseen lapsille ja talousongelmat usein periytyvät. Nuoren aikuisen kokemilla talousongelmilla on negatiivinen yhteys sosiaalisiin suhteisiin, masentuneisuuteen ja siihen miten tyytyväisiä he ovat elämäänsä. Nuorille, taustoista riippumatta on varmistettava riittävä talousosaaminen, joka mahdollistaa heidän oman elämänsä hallinnan.

5 Sijaishuollosta itsenäistyminen

Kun nuori itsenäistyy julkisesta kodista, liittyy siihen aina niin tavanomaisia, kuin erityisiä itsenäistymisen haasteita. Nuoren yhteisöllinen tukiverkko, joka poikkeaa syntymäperheestä itsenäistyvän nuoren tukiverkostosta, rakentuu eri instituutioiden kesken eri ihmisten tehtäviksi. (Vierula m. 2024.) Katarina Groopin (2021, 257) analyysin mukaan itsenäistymisen käännekohtassa nuoret kokivat niin vapauden, mutta myös hylkäämisen tunteita, sekä tunnetta pakotetusti itsenäistymisestä ja tuen katoamisesta. Vierula ym. (2024) korostaa, että sijaishuollosta itsenäistyvällä nuorella on, tyypillisen nuoren tapaan, aikuistumiseen liittyviä odotuksia, haaveita ja toiveita, sekä epävarmuuksia, oikeuksia ja vastuuta. Tutkimusten mukaan sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret tarvitsevat suunnitelmallisuutta ja kuuluvuuden tunnetta menestyäkseen tavanomaisesti itsenäistyvän nuoren tavalla. (Vierula m. 2024.)

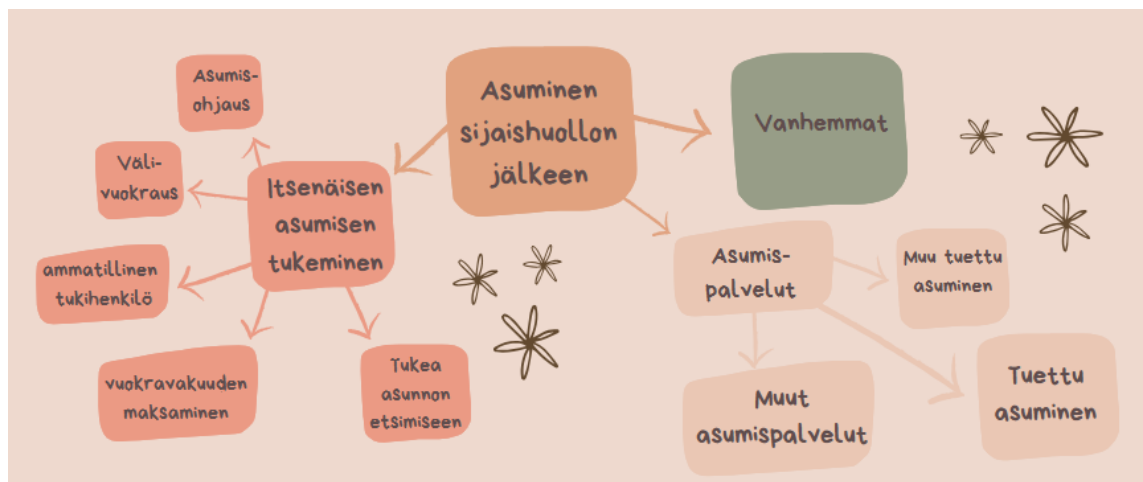
Kuvaja (2015, 11) toteaa väitöskirjassaan, että tutkimusten mukaan sijaishuollosta itsenäistyville nuorilla on monenlaisia hyvinvoinnin haasteita valtaväestöön verratessa, kun taas joissain tutkimuksissa heidän kokemuksensa selviytymisestä on todettu objektiivisesti mitattuna paremmaksi kuin on ajateltu. Hän jatkaa, että nuorten tuen tarve on itsenäistymisen nivelvaiheessa ilmeinen, mutta tarpeeseen vastaamisessa on niin kansainvälisiä, kuin Suomen sisäisesti alueellisia eroja. Höjer & Sjöholm (2010, 120) vertaavat teoksessaan Britannian ja Ruotsin lainsäädäntöjä, joissa Britannian lainsäädäntöön on kirjattu itsenäistyneiden tukeminen, kun taas Ruotsissa se on ilmaistu merkittävästi löyhemmin. Suomessa jälkihuollon järjestämistä vastuu on hyvinvointialueilla ja se on kirjattu lastensuojelulakiin (Lastensuojelun käsikirja 2024). Kuvajan (2015, 12) mukaan myös kokemustutkimukset on osoittaneet, että

suomalainen virallinen järjestelmä ei ole täysin onnistunut vastaamaan itsenäistyvien sijaishuollon nuorten tarpeisiin.

Sijaishuollon nuorelle tehdään itsenäistymisen kynnyksellä moniammatillisen palvelukokonaisuuden mahdollistama jälkihuollon asiakassuunnitelma (Araneva, 2016). Asiakassuunnitelmassa tunnistetaan mitä palveluita ja tukea juuri kyseinen nuori tarvitsee, kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet, sekä miten nuoren tarvitsema tuki järjestetään. Se toimii palvelulupauksena ja siitä voidaan tarkistaa mitä nuori on yhdessä jälkihuollon työntekijän kanssa sopinut. Jälkihuollon kautta voidaan tarjota myös avihuollon tukitoimia ja palveluita, sekä selvittää taloudellisia tukimahdollisuuksia ja turvata tärkeiden ihmissuhteiden ylläpito. (THL 2024c.)

5.1 Asuminen sijaishuollon jälkeen

Jälkihuolto on rinnalla kulkemista, tukemista ja ohjaamista. Nuorella on itsellään vastuu asumisestaan sijaishuollon jälkeen jälkihuollon tukemana. Ensisijaisesti nuori etsii itse vuokra-asuntoa tai muuta ratkaisua asumisen järjestämiseksi. (THL 2024c.)

Kuvio 2: Asumisen muodot sijaishuollon jälkeen (soveltaen THL 2024c).

Kuviosta 2 nähdään, että asumisvaihtoehtoja on useita, kuten vanhaan sijoituspaikkaan jääminen, vuokra-asunto, vanhemmille muutto tai tuettu asuminen. Jälkihuolto ja sijaishuolto tukee ja ohjaa nuorta etsimään sopivimman asuinpaikan sijaishuollon jälkeen. (THL 2024c.) Mikäli jälkihuollossa oleva nuori tarvitsee erityistä tukea asumisensa järjestämiseen, hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää ne esimerkiksi tuetun asumisen tai tukiasunnon muodossa. Tuettu asuminen on tarjottava nuorelle siinä muodossa, kuin nuori sitä tarvitsee. Jälkihuollon tehtävänä on tukea ja ohjata nuorta tässä prosessissa. Tuettu asuminen on tarkoitettu henkilöille, jotka tarvitsevat itsenäiseen asumiseen tai sen siirtymävaiheessa erityistä tukea ja ohjausta. Tuettu asunto voi sijaista esimerkiksi laitostai perhekodin pihapiirissä, erillisessä

yksikössä niin, että siinä oma sisäänkäynti ja nuoren toiminta on erillistä pääyksikköön nähden. (Aluehallintovirasto 2020.) Nuori voi myös jäädä asumaan sijaisperheeseensä, mikäli se kaikille osapuolille sopii, kuten Vierula ym. (2024) kirjassaan toteaa. Vierula jatkaa myös, että mikäli nuori on hyvin pienestä saakka asunut perheessä ja on osa perhettä, on hyvin luonnollista, että hän jää kotiinsa asumaan esimerkiksi opiskeluiden ajaksi. Raja julkisen ja tavanomaisen kodin välillä voi olla hyvin häilyvä.

5.2 Tulot sijaishuollon jälkeen

Lapsella tai nuorella, jolla on oikeus jälkihuoltoon, on myös oikeus subjektiiviseen taloudelliseen tukeen. Taloudellisen tuen turvaaminen tukee nuoren kehitystä, itsenäistymistä, yhteiskuntaan kiinnittymistä ja kuntoutumista. Jälkihuollon nuoren toimeentulo turvataan usein toimeentulotuella. (THL 2024c.) Toimeentulotuessa kiinteän perusosan lisäksi huomioidaan harkinnanvaraisesti esimerkiksi asumismenot, julkisen terveydenhuollon menot ja vuokravakuudet (Kela 2024c).

Kuntoutumista voidaan tukea myös harkinnanvaraisilla tuilla, joita voidaan osoittaa harrastustoimintaan tai omaan asuntoon muutosta johtuviin kuluihin. Myös ammatillinen kuntoutus on mahdollinen, mikäli nuori tarvitsee jokapäiväistä tukea elämän eri haasteisiin. Se myönnetään jälkihuollon nuoren tarpeen sitä vaatiessa. (Kela 2024b.) Opiskelijana taas jälkihuollon nuori saa opintotukea, mutta opintolainaa ei sijaishuollossa olleella nuorella tarvitse nostaa. Opintotuen ja kuntoutusrahan rinnalla, nuori voi saada lisäksi asumistukea vuokra-asuntoon. (Kela 2024c.) Oikeutta täydentävään toimeentulotukeen voi myös selvittää, mikäli tulot eivät riitä elämän perusmenoihin (Kela 2024a).

5.3 Arjen taidot sijaishuollon jälkeen

Kuten kaikki nuoret, myös sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret pärjäävät usein joillain osa-alueilla itsenäisesti, kun taas toisaalla tarvitsevat apua. Sijaishuollossa eläneet nuoret ovat heikommissa asemassa asumista, terveyttä ja hyvinvointia tarkasteltaessa. (Vierula ym. 2024.) Kuvajan (2015, 13-19) mukaan nuoret kokevat sijaishuolto elämän usein laitospäiväisenä muiden määräysten mukaan elämisenä, jolloin omillaan pärjääminen sijaishuollon jälkeen koetaan haastavana, kun viranomaiset ja ammattilaiset eivät ole enää ohjaamassa, kontrolloimassa ja neuvomassa nuorta. Nuorten ajatus itsenäistymisestä poikkeaa Kuvajan mukaan siitä, miten he jälkikäteen sen kokevat. Haastatteluissa nuoret kertoivat, että itsenäisen elämän vastuu tuli monelle yllätyksenä, vaikka vapauden kokemus olikin odotettu. Aiemmin koettu 'kyttääminen' koettiin jälkikäteen jopa turvallisena apuna ja tukena.

Pukkion ja Hoikkalan (2016, 18) mukaan itsenäistyvien nuorten tilanteet eivät koskaan ole yhdenmukaisia ja tuen tarpeet poikkeavat toisistaan. Nuori voi tarvita jälkihuollon psykososiaalista tukea niin ulkoiseen, että sisäiseen elämän hallintaan. Tuki, jota nuoret tarvitsevat,

tukien hakemisen ja asumisen tuen rinnalla, on rinnalla kulkemista ja aikuisen läsnäoloa. Usein haasteita on arjen taidoissa, ongelmanratkaisukyvyssä ja arjen taitojen kehittämisessä. Pukkio ja Hoikkala (2016, 19-20) täsmentävät, että sijaishuollon jälkeen nuori voi tarvita varsin käytännön läheistä henkilökohtaista neuvontaa, ohjausta ja käytännön apua arjessa selviytymiseen ja itsenäiseen elämään. Se voi olla esimerkiksi apua virastossa asioimiseen, sähkösovimuksen tekemiseen, sekä arjen askareisiin. Yleisin tuen muoto on kahdenkeskiset tapaamisen sosiaalityöntekijän kanssa, mutta konkreettisempaa apua nuori voi saada esimerkiksi ohjaajalta tai muulta työntekijältä, tukiperheestä tai tukihenkilöltä. Tukiasunnossa asumisohjaajat tapaavat nuoria säännöllisesti. Heiltä nuorella on mahdollista saada apua esimerkiksi raha-asioiden, kaupassa käynnin, työn haun tai opiskelun hoitoon, sekä kodinhoitoon ja ruoanlaittoon liittyvissä asioissa.

6 Kehittämismuotoisen opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön muodoksi valittiin toiminnallinen opinnäytetyö eli työelämän kehittämistyö, sillä opinnäytetyön tuotoksena kehitettiin opas selkeyttämään ja tukemaan Pohteen jälkihuollon nuorta itsenäistymisessä sosiaalisten tukien, asumisen ja taloustaitojen näkökulmasta. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on ohjeistaa, opastaa tai järjestää toimintaa ammatillisella kentällä oppaan, ohjeistuksen nettisivujen tai tapahtumisen muodossa (Vilka, Airaksinen 2003, 9).

Salonen (2013, 5) tiivistää teoksessaan Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön, että toiminnallisessa opinnäytetyössä keskeistä on se, että sen lopputuloksena on jokin tuotos, esimerkiksi opas, malli, esite, perehdytyskansio tai prosessikuvaus. Ojasalon & Moilasen (2015, 64-65.) mukaan, kun kehittämistehtävänä luodaan jokin tuotos, lähestymistavaksi sopii konstruktiiivinen tutkimus, jonka tavoitteena on käytännönläheinen ongelmanratkaisu luomalla jokin uusi rakenne. Uuden luomiseksi tarvitaan olemassa olevaa teorian tietoa, sekä empiiristä eli käytännön tietoa. Tässä opinnäytetyössä käytettiin lähestymistapana konstruktiiivista tutkimusta ja käytännön tietona käytettiin jälkihuollon tiimin ohjaajien työstä kertynyttä kokemusta ja työelämäntietoa, teoriapohjana toimii sijaishuoltoon ja jälkihuoltoon liittyvät aihealueet, kuten sosiaalityö ja -palvelut Suomessa, sijaishuoltoon ja itsenäistymiseen liittyvä teorian tieto.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä keskeistä on myös eri toimijoiden välinen vuoropuhelu, jossa keskustellaan, arvioidaan, suunnataan toimintaa uudelleen, annetaan ja saadaan palautetta, sekä sen eteneminen dialogisessa vuorovaikutussuhteessa tietyssä toimintaympäristössä. Edellä mainitut voivat Salosen (2013,5) mukaan syntyä vain ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Kehittämistyön idea valittiin mielenkiinnon ja luovuuden pohjalta. Sitä tuki kiinnostus arjen taloustaitojen opetteluun, sekä tavoite henkilökohtaisen elämänhallinnan jatkuvaan kehittämiseen. Myös vallitseva turvattomuutta väreilevä maailmantilanne, sekä harjoittelussani Se-kasin-chatissa havaitsema nuorten ahdinko loi kiinnostusta valita opinnäytetyön aiheeksi jostain, jolla on konkreettinen merkitys nuorten arkielämään. Opinnäytetyöaiheen ideointi aloitettiin välittömästi ja haasteena oli löytää sopiva työelämä kumppani, jolle oppaasta olisi konkreettisesti hyötyä. Työelämäkumppanin valikoiduttua Pohteen Jälkihuolloksi kehittämistarpeen tunnistaminen ja kehittämistyön ideointi aloitettiin sähköpostitse keväällä 2024. Opinnäytetyön alkuperäinen idea esitettiin työelämäkumppanille ja tapaamisen aikana sitä palvelumuotoiltiin heidän tarpeitaan vastaavaksi.

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa opas helpottamaan sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvän nuoren integroitumista yhteiskuntaan ja itsenäisempään elämään, tuottaa selkeä tietopaketti sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle, sekä tukea nuoren ja jälkihuollon ohjaajan vuorovaikutusta näiden nuorelle tärkeiden asioiden äärellä. Sen tavoitteena on, että sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle on selkeämpää mitä jälkihuolto on, miten ja mistä haetaan tukia, sekä miten asuminen voidaan järjestää sijaishuollon päättymisen jälkeen.

Oppaan yhteiskunnallinen tavoite on lisätä sijaishuollon nuoren toimintakykyä ja toimijuutta yhteiskunnan palveluissa, tukea syrjäytymisvaarassa olevia nuoria ja estää syrjäytymistä. Opinnäytetyön tavoite vastaa Pohteen jälkihuollon tavoitetta tukea ja auttaa sijaishuollon nuoria itsenäistymisessä. Opasta käytetään sijaishuollon viimeisestä kuukausista alkaen, tarvittaessa koko jälkihuollon keston ajan.

6.2 Kehittämistyön suunnittelu

Tutkimuksen ja kehittämisen tavoite on aina luoda jotain uutta. Sillä tarkoitetaan usein luovaa ja systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja käyttämiseksi uusiin asioihin. Kehittämistoiminnalle ominaista on luovuus, uudenlaisten käsitteiden ja hypoteesien testaaminen. Kehittämistyöllä tarkoitetaan käytännön kokemuksen kautta saadun tiedon käyttämistä uusien tuotteiden, prosessien tai menetelmien aikaan saamiseksi tai olemassa olevien parantamiseksi. (STAT 2024.) Toikko & Rantanen (2009, 64) tiivistävät kirjassa Tutkimuksellinen kehittämistoiminta kehittämisprosessin neljä erilaista kehittämisprosessin mallia: lineaarinen, spiraalimalli, tasomalli ja spagettimainen prosessi. Yksinkertaisimmillaan kehittämisprosessi voidaan hahmottaa lineaarisen mallin avulla, jonka mukaan opinnäytetyön kehittämisprosessikin eteni (Kuvio 3). Mallista oli suunnitteluaiheessa apua prosessin kokonaisuuden hahmottamiseen.

Kuvio 3: Työelämän kehittämistyön prosessikaavio

Tavoite määriteltiin palvelemaan ensisijaisesti toimeksiantajan tarvetta. Alkuperäistä tavoitetta yksinkertaistettiin, sekä tiivistettiin realistisemmaksi ja käytännöllisemmäksi. Tavoitteeksi muodostui tässä opinnäytetyössä se, että sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle on selkeämpää, miten ja mistä haetaan tukia, sekä miten asuminen voidaan järjestää sijaishuollon päättymisen jälkeen. Suunnitteluvaihe käynnistettiin heti tavoitteiden määrittelyn jälkeen tutustumalla aineistoon, opinnäytetyönä tehtyihin oppaisiin, sekä taloudenhoitoon liittyviin jo saatavilla oleviin aineistoihin. Huomio kiinnitettiin myös jo tehtyjen oppaiden selkeyteen ja pituuteen. Suunnitteluvaiheessa pidettiin ensimmäinen tapaaminen toimeksiantajan kanssa, jossa sovittiin karkeasti oppaan sisällöstä ja tulevan aivoriihen järjestämisestä.

Toikko & Rantanen (2009) toteaa, että suunnittelu vaiheessa pohditaan myös ketkä osallistuvat kehittämistyöhön. Toimeksiantajan yhteyshenkilön kanssa päätettiin, että aivoriihi järjestetään tiimipalaverin aikana, johon osallistuu kaikki jälkihuollon tiimiin kuuluvat sosiaalialan työntekijät, sekä pohdittiin, että oppaan tulee olla selkeä ja mahdollisimman lyhyt, sekä siitä tulee löytyä aiheet: Mistä saa rahaa, mistä saa asunnon ja miten eri tukimuotoja haetaan. Suunnitteluvaiheessa laadittiin opinnäytetyösuunnitelma, sekä haettiin tutkimuslupa toimeksiantajan organisaatiolta. Suunnitteluvaiheessa menetelmiksi valittiin asiantuntijahaastattelut, aivoriihi ja yhteiskehittämistapaaminen.

Projektisuunnitelmaan saattaa joutua muuttamaan tai siihen saattaa joutua palaamaan myös toteutusvaiheessa, sekä tekemään erinäisiä tarkennuksia pitkin matkaa, jotka osoittavat mihin hankkeella pyritään. (Toikko & Rantanen 2009, 65.) Toteutusvaiheeseen siirryttäessä tutustuttiin teoriapohjaan, sekä käytiin läpi suunnitteluvaiheessa kerätyt aineistot. Oppaan rakentaminen aloitettiin ja sen rinnalla työstettiin raporttia opinnäytetyösuunnitelman pohjalta. Aika ajoin opinnäytetyösuunnitelmaa tarkennettiin ja aihetta rajattiin palvelemaan toimeksiantajan asiakasryhmää, jälkihuoltoa.

6.3 Asiantuntijahaastattelu oppaan perustana

Haastattelussa korostetaan yksilöllistä kokemusta ja sen tehtävänä voi olla esimerkiksi asioiden selventäminen tai syventäminen. Haastatteluissa voidaan käyttää monenlaisia menetelmiä, joten haastattelua suunniteltaessa on syytä pohtia mihin haastattelulla halutaan vaikuttaa ja millaista tietoa halutaan kerätä. Haastattelu voidaan tehdä kiinteästi muotoiltujen kysymysten avulla tai vapaammin ja joustavammin. Se voi myös kestää minuuteista useampaan tuntiin. Haastattelut ovat käytetyimpiä tiedonkeruumenetelmiä, sillä se sopivat hyvin moniin kehitystehtäviin ja niillä saadaan nopeasti syvällistä tietoa kehitettävästä kohteesta. (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti 2015, 68.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin avointa haastattelua tiedonkeruu menetelmänä. Avoimessa haastattelussa haastateltava ja haastattelija keskustelivat yleisesti avoimesta haastatteluaiheesta ja molemmat osallistuvat keskusteluun aktiivisesti ja tasavertaisesti. Haastattelun aiheisto kerätään vapaamuotoisesti ranskalaisilla viivoilla ja hyödynnetään suoraan oppaan editoinnissa jälkihuollolle sopivammaksi. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti. 2015, 68.)

Toimeksiantajan yhteyshenkilön kanssa sovittiin alkuun asiantuntijahaastattelu 20.8.2024, jossa käytiin läpi oppaan sisältöä ja jälkihuollon toiveita oppaan visuaalisuudesta. Asiantuntijahaastatteluun osallistui Pohjois-Pohjanmaan jälkihuollon vastuuyksikköpäällikkö. Haastattelussa käsiteltiin jälkihuollon työhön liittyviä aiheita. Haastattelukysymyksiä oli viisi: Kertoisitko lyhyesti kohderyhmästänne, mitkä ovat oppaan kolme tärkeintä aihealuetta, mikä on tärkein käsiteltävä asia, onko lähtötietokysely tarpeellinen ja ketä opinnäytetyöprosessiin kuuluu.

Keskustelun keskeisimmistä asioita tehtiin muistiinpanot ranskalaisilla viivoilla, joiden avulla oppaan rakennetta alettiin koostamaan. Haastattelussa nousi esiin jälkihuollon asiakasryhmän, usein 18-25- vuotiaiden nuorten aikuisten haasteet, kuten elämänhallinnan ongelmat, päihde- ja mielenterveysongelmat, sekä talousongelmat ja haasteet taloudenhallinnassa. Oppaan tärkeimmiksi aiheiksi määriteltiin asuminen, tuet ja taloudenhallinta. Ensimmäiseksi käsiteltäväksi asiaksi päätettiin asuminen, sillä se on ensimmäisiä selvitettäviä asioita, kun sijaishuolto päättyy. Lähtötietokysely todettiin tarpeelliseksi ja päätettiin, että opinnäytetyön seuraavassa vaiheessa palataan lähtötietokyselyyn tarkemmin. Ennen aloituspalaveria koottiin alustava sisällysluettelo keskeisimmistä aiheista, jota tarkennettiin asiantuntijahaastattelun pohjalta (Kuvio 4).

Sisällysluettelo

Lähtötieto-kysely	2
Miten vuokraan asunnon?	5
Raha: Miten tukia haetaan ja mitä sillä kannattaa tehdä?	6
Mitä kuukausittaisilla tuloilla kannattaa tehdä?	9
Liite 1 Itsenäistyvän muistilista	13
Liite 3 Helppoja ja edullisia reseptejä	14

Kuvio 4: Alustava palaverissa tarkennettu sisällysluettelo

Palaverissa pohdittiin myös oppaan teoreettista viitekehystä, joka toimii myös opinnäytetyön tukena. Sovittiin, että alkuhaastattelussa nousseet aihealueet jälkihuollon keskeisimmistä aiheista toimivat teoreettisena viitekehyksenä, sekä oppaassa, että opinnäytetyössä. Pohjois-Pohjanmaan jälkihuollon vastuuyksikköpäällikkö oli ilmoittanut opinnäytetyöaiheesta tiimipalaverissa ja tiimipalaverissa oli päätetty, että koko jälkihuollon tiimi osallistuu opinnäytetyöprosessiin. Opinnäytetyöprosessin seuraavassa vaiheessa pidettiin aivoriihi jälkihuollon tiimipalaverissa 19.11.2024.

6.4 Aivoriihi jälkihuollon tiimipalaverissa

Aivoriihen tavoitteena on tuottaa suuri määrä luovia ideoita ryhmässä, jolloin määrä korvaa laadun ja suureen ideoiden joukkoon mahtuu muutamia toteuttamiskelpoisia tai kehitettäviä ideoita. Sopiva ryhmäkoko on noin 5-12 henkilöä ja aluksi osallistujille esitetään ideoinninkohdeena oleva aihe. (Innokylä 2024.) Aivoriihi alkaa esivaiheella, jossa asetetaan ja rajataan aivoriihen tavoitteet. Lämmittelyvaiheessa pyritään vapautumaan ideointivaihetta varten. Ideointivaiheessa ideoita ei tarvitse perustella, eikä niitä arvioida ollenkaan. Ideoita voidaan heitellä ilmaan, vaikka istumajärjestyksessä ja ne kaikki kirjataan ylös kaikkien nähtäville, josta ideoita yhdistellään ja kehitetään. (Ojasalo ym. 2015, 160.) Valintavaiheessa ideoita tarkastellaan ja arvioidaan kriittisesti, niitä voidaan niputtaa ja niistä valitaan ryhmän kesken parhaimmat ja toteuttamiskelpoisimmat ideat. (Innokylä 2024.)

Tässä opinnäytetyössä keskityttiin jälkihuollossa toimivien ammattilaisten ajatuksiin oppaan sisällöstä. Opinnäytetyöprosessin alkaessa valittiin menetelmäksi aivoriihi, jossa jälkihuollon työntekijöiden ammattitaito saatiin valjastettua osaksi opinnäytetyötä. Toiveena oli, että jälkihuollon tiimi vapautuu kertomaan omia ajatuksia opinnäytetyön aiheena olevasta oppaasta. Opinnäytetyön aivoriiheen osallistuville työntekijöille annettiin tiedoksi, että käytyjä keskusteluja ja ajatuksia käytetään opinnäytetyössä lähteenä. Opinnäytetyössä keskustelijoiden henkilöllisyyksiä, mitään henkilötietoja tai tunnistetietoja julkaista. Kaikki opinnäytetyöhön

julkaistavat ammatilliset näkemykset julkaistaan anonyymeinä. Henkilöstön tai henkilöstöön liittyvien henkilöiden mitään tietoja, joista henkilön voisi tunnistaa ei kerätä missään olosuhteissa, eikä opinnäytetyössä mainita tunnustetietoja kenestäkään yksittäisestä osallistujasta.

Aivoriihi järjestettiin 19.11.2024 Pohjois-Pohjanmaan jälkihuollon tiimipalaverissa ja siihen osallistui Pohjois-Pohjanmaan jälkihuollon koko tiimi, 12 henkilöä, joista oli 4 etäyhteydellä. Aivoriihen tavoitteena oli saada kerättyä jälkihuollon tiimin näkemys oppaan sisällöstä, sekä keskeisistä asioista. Aivoriihen ensimmäinen tehtävä oli ideoida alkukyselyyn tarvittavia kysymyksiä, johon saatiin koostettua kattava lista asioista, joita jälkihuoltoon siirtyvältä nuorelta on hyvä kysyä. Tämän jälkeen aloitettiin itse oppaan läpikäyminen.

Alkuperäinen suunnitelma aivoriihelle muuttui, sillä aivoriiheen osallistuvalla tiimillä oli valtava määrä ideoita, ajatuksia ja intoa. Päätettiin rajata aivoriihi rajallisen aikataulun vuoksi koskemaan alkukyselyä ja jatkettiin palaveria oppaan läpikäymisellä, jolloin palaverin aikataulu ja käsiteltävät aiheet pystyttiin pitämään paremmin hallinnassa. Opas päätettiin käydä läpi sivu kerrallaan ja kirjata Pohjois-Pohjanmaan jälkihuollon tiimin näkemykset ylös. Esille nousseet asiat kirjattiin ranskalaisin viivoin vapaamuotoisesti ylös ja niitä hyödynnettiin oppaan kokoamisessa. Palaverin aikana aluksi esiin nousi keskeisimpiä jälkihuollon työhön sisältyviä asioita ja keskusteltiin jälkihuollon tarkoituksesta ja tavoitteista nuoren elämässä, sekä esiin nousi erityisesti jälkihuollossa keskeisimmät käsiteltävät asiat ja erilaiset rajoitukset tukien hakuprosessissa. Kehityskohteiksi nostettiin erityisesti asioiden järjestys oppaassa, sekä jälkihuoltoon siirtyvälle nuorelle tärkeimmiksi koetut asiat: asuminen ja tukien hakeminen. Pyrittiin myös yhdenmukaistamaan oppaan sanamuotoja vastaamaan jälkihuollossa tehtyyn infopakettiin.

6.5 Yhteiskehittäminen viimeistelee opinnäytetyöprosessin

Yhteiskehittäminen on kahdensuuntainen toimintatapa, joka on yksi innovoinninmuodoista. Sen avulla saadaan toimeksiantajan tai asiakkaan näkemys ja tarpeet kuuluviin kehitettävää ratkaisua tai innovaatiota varten. Yhteiskehittämistapaamisen aikana luodaan jokin visuaalinen tuotos, jonka tuloksia voidaan analysoida ja hyödyntää. Toimeksiantajan kanssa pidettiin aivoriihen jälkeen yhteiskehittämispalaveri 27.11.2024 Teams-palaverina, jossa käytiin läpi oppaan ensimmäinen kokonainen versio, jota lähdettiin viimeistelemään ensin toimeksiantajan yhteyshenkilön kanssa kahdestaan ja sen jälkeen vielä jälkihuollon tiimistä valikoituneen pienemmän työryhmän kanssa. Tavoitteena oli saavuttaa kattavin ja käytännöllisin lopputulon jälkihuollon tiimiä ja asiakaskuntaa ajatellen.

Tapaamisessa 27.11.2024 toimeksiantajan yhteyshenkilöllä oli mukanaan muistiinpanot, jotka käytiin yhteisesti läpi ja opasta muokattiin ja tarkennettiin niiden pohjalta. Tapaamisessa tehtiin muistiinpanoja, joiden pohjalta opasta kehitettiin käytännöllisempään suuntaan. Eri-tyisesti esiin nousi asiamuodot ja tarkennukset. Osa tekstistä editointiin jo tapaamisessa.

Sovittiin, että seuraava yhteiskehittämispalaveri työryhmän kanssa järjestetään mahdollisimman pian.

Jälkihuollon tähän opinnäytetyöhön valikoitunut työryhmä tavattiin 10.1.2025 TEAMS-tapaamisessa. Paikallaolijat olivat perehtyneet oppaaseen ennen palaveria. Palaverin aikana työryhmä nosti esille erityisesti asiakasryhmän haasteita ja opasta muokattiin selkokielisemmäksi. Oppaasta poistettiin myös asiakasryhmälle kuulumattomia aiheita ja aiheita kohdennettiin erityisesti jälkihuollon nuoria ajatellen. Opas viimeisteltiin työryhmän ajatusten pohjalta lopulliseen muotoonsa.

6.6 Oppaan integroiminen työelämään

Toimeksiantajan yhteyshenkilö toi esiin jo opinnäytetyöprosessin alussa huolen oppaan käytettävyydestä, sekä integroimisesta työelämään. Todettiin, että jälkihuoltoon liittyvät asiat muuttuvat jopa vuosittain, jolloin opas voi vanhentua lyhyessäkin ajassa. Päätettiin, että oppaan julkaisemisen yhteydessä toimeksiantajalle jää muokattava versio, jota pystytään päivittämään tarvittaessa myöhemminkin.

Oppaan muokattavan version todettiin myös lisäävän osallisuutta työyhteisössä. Oppaan integroiminen työyhteisöön on tapahtunut jo osittain opinnäytetyöprosessin aikana osallistamalla koko jälkihuollon työryhmä osaksi oppaan kehitysprosessia. Oppaan muokattavan version toimittaminen jälkihuollon työyhteisöön lisää oppaan käyttömahdollisuuksia, sekä varmistaa ettei opas vanhene etuuskien tai muiden oppaassa käsiteltyjen asioiden muututtua. Pelko oppaan käytettävyydestä poistui prosessin aikana, sillä opas koettiin jälkihuollon tiimissä erittäin hyödylliseksi ja haluttiin välittömästi käyttöön sen valmistuttua.

7 Opinnäytetyön tuotos

Opinnäytetyöprosessin tuotoksena muodostui opas sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyville itsenäistyville nuorille. Opas toimii vuoropuhelun tukena ammattilaisen ja nuoren vuorovaikutuksessa. Pääaiheet näkyvät sisällysluettelossa (Kuvio 5), jotka ovat asuminen ja raha-asiat.

sisällysluettelo	
Lähtötieto-kysely	2
Info	5
Missä asuisin?	6
Miten vuokraan asunnon?.....	9
Raha: Miten tukia haetaan ja mitä sillä kannattaa tehdä?	13
Asumistuki	14
Opintotuki.....	16
Kuntotusraha.....	19
Työttömyyskorvaus nuorelle.....	20
Toimeentulotuki.....	22
Mitä kuukausittaisilla tuloilla kannattaa tehdä?.....	28
Liite 1 Itsenäistyvän muistilista	30
Liite 2 Hankinnat uuteen kotiin	31
Liite 3 Helppoja ja edullisia reseptejä	32

Kuvio 5: Oppaan sisällysluettelo

Opas alkaa lähtötietokyselyllä, joka toimii jäänmurtajana ja apuna keskustelun alkaessa. Lähtötietokyselyn jälkeen oppaassa kerrataan jälkihuoltoon liittyvää teoriaa, sekä tärkeitä itsenäistymiseen liittyviä asioita, kuten henkilökortti, pankkiasiakkuus ja tunnistautuminen. Itse oppaan aiheet alkavat asumisen käsittelyllä, sillä se on ensimmäisiä ratkaistavia asioita nuoren elämässä sijaishuollosta itsenäistyessä. Sijaishuollon jälkeen asumisratkaisuita voi olla useita ja yhdessä jälkihuollon kanssa nuori kartoittaa itselleen sopivimman ratkaisun.

Asumisen jälkeen oppaassa siirrytään käsittelemään raha-asioita. Erityisesti sitä, mitkä tuet kuuluvat sijaishuollosta jälkihuoltoon itsenäistyvälle nuorelle ja miten niitä tuloja kannattaa käyttää. Lopuksi oppaan liitteistä löytyy itsenäistyvän-muistilista, hankinnat uuteen kotiin-lista, sekä helppoja ja edullisia reseptejä-liite.

8 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyötä on arvioitu koko prosessin ajan. Jälkihuollon tiimistä saatu palaute on ollut koko ajan positiivista ja innostunutta. ”Oho, onpa hyvä!” oli ensimmäisiä kommentteja

oppaasta jälkihuollon tiimiläiseltä. Tapaamisissa korostui erityisesti oppaan tarpeellisuus, jota koko tiimi painotti erityisesti. Opinnäytetyöprosessin lopussa toimeksiantaja oli erityisen tyytyväinen opinnäytetyöprosessin sujuvuudesta ja yhteistyöstä, kuten liitteestä 3 nähdään, sekä toivoi sähköpostitse yhteistyötä jatkossakin sosiaalialalla.

Kehittämistyöstä saatiin myös rakentavaa palautetta. Erityisesti korotettiin sitä, ettei harhaanjohdeta sanavalinnoilla nuoria. Lause ”Nuorella on oikeus toimeentuloon, joka jälkihuollolla on velvollisuus järjestää” hylättiin. Jälkihuollon tiimi alleviivasi nuoren toimijuutta ja sitä, että jälkihuolto ohjaa ja neuvoa, mutta ei tuota mitään valmista konseptia nuorelle, vaan nuori ensisijaisesti itse hoitaa tuettuna asioitaan eteenpäin. Myös toiveita aiheajauksesta tuli, sekä turhien virkkeiden poistoja. Tiimi halusi pitää oppaan selkokielisenä ja sarjakuvamaisena. Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kärsivät usein monenlaisista haasteista, jolloin selkeä kieli helpottaa asioiden sisäistämistä ja visuaalisuus lisää kiinnostusta.

Toimeksiantaja toi esille, että Pohteen sisäisessä palaverissa useampi yksikkö osoitti kiinnostusta opinnäytetyönä tehtävää opasta kohtaan. Keskustelussa nostettiin esiin erityisesti perhekeskuksen kiinnostus opasta kohtaan. Perhekeskus Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella kokoaa perheiden, lasten ja nuorten palvelut yhteen, vahvistaa varhaista tunnistamista, puheeksi ottoa ja kohtaamista, sekä tuen järjestämistä lapselle, nuorelle ja perheelle (Pohde 2024c). Viimeisessä yhteiskehittämispalaverissa esiin nousi halu ottaa opas välittömästi käyttöön. Opas koettiin yleisessä keskustelussa toimivaksi ja kattavaksi. Pohdittiin myös, että oppaan rakenne on toimiva myös silloin, jos työntekijä haluaa käyttää opasta vain osittain.

Opinnäytetyöprosessin lopuksi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen jälkihuollosta kootulle työryhmälle toimitettiin loppukysely, jonka kysymykset nähdään kuviossa 6.

Koetko voitavasi hyödyntää opasta työssäsi?
Aiotko hyödyntää opasta työssäsi?
Onko opas sinusta hyödyllinen nuorelle?
Koetko, että opas tukee asiakasta tavoittelemaan itsenäisempää taloushallintaa /elämää?
Puuttuuko oppaasta jotain oleellista?
Miten kehittäisit opasta jatkossa?

Kuvio 6: Loppukyselyn kysymykset

Kyselyyn vastattiin anonymisti ja vastauksia saatiin kootusti koko työryhmältä. Vastauksissa korostettiin, että opasta tullaan tarjoamaan jälkihuollon uusille asiakkaille. Opas koettiin tarpeelliseksi itsenäistyvän nuoren työkaluksi erityisesti asumis- ja tukiasioissa ennen täysi-ikäistymistä. Opas nähtiin myös tarpeelliseksi täysi-ikäistymisen jälkeen, erityisesti nuoren poh-tiessa tukiasioita. Työryhmä koki, ettei oppaasta puutu mitään oleellista, mutta näkivät op-paan muokattavan version vahvuutena, jos jatkossa tulee jotain kehitysideoita.

9 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan etiikalla tarkoitetaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisia eettisiä pelisääntöjä. Vain hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla tehty tutkimus on hyväksyttävä ja sen tulokset ovat luotettavia. Hyvän tieteellisen käytännön keskeisinä läh-tökohtina voidaan pitää rehellisiä, huolellisia ja tarkkoja toimintatapoja, sekä tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia eettisiä ja kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointi-menetelmiä. Avoin ja vastuullinen tiedeviestintä, muiden töiden kunnioitus asianmukaisin viittauksin julkaisuissaan sekä tutkimuksen suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin tallen-nus tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla ovat myös keskeisiä hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia. Kuten on myös tutkimuslupien, tiedonantajien in-formoinnin (liite 1) ja eettisen ennakoarvioinnin haku ja teko, sekä oikeuksien, vastuiden, velvollisuuksien ja tekijyyttä koskevien periaatteiden, aineiston säilyttämisen ja käyttöoi-keuksien ennalta sopiminen tutkimusyhteisössä ja lisäksi rahoituslähteiden ja muiden merkit-ävien sidonnaisuuksien raportointi asianosaisille. (Laurea 2023.)

Kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja pi-detään EU:n tietosuoja-asetuksen määritelmän mukaan henkilötietoina. Tunnisteellista tieto on silloin, kun sen avulla voidaan tunnistaa yksittäinen henkilö, havaintorypäs tai samaan ko-titalouteen kuuluvat henkilöt. Epäsuorat tunnisteen tarkoittavat, että tietoja yhdistelemällä on mahdollista tunnistaa henkilö. Anonymistia aineistosta ei voi tunnistaa yksittäistä henki-löä, kolmansia henkilöitä tai henkilöitä yhdistelemällä muualta saatuja tietoja. Anonyymin tiedon keräämissä on keskeistä välttää turhien ja yksityiskohtaisten kysymysten kysyminen, sekä kiinnitetään huomiota kysymyksen asetteluun ja kyselyn kokonaisuuteen. (Kupiainen, Tiaien, Vienonen 2021.) Tässä opinnäytetyössä aivoriihestä ei kerätä, eikä kirjata mitään tun-nistetietoja ja loppukysely toteutetaan anonyyminä verkkokyselynä. Opinnäytetyöprosessin päätteeksi, kun opinnäytetyö on julkaistu, kaikki kerätty aineisto hävitetään tietoturvaselästi. Opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan on varmistettava, ettei työelämän kehitystyössä ole pla-giointia, vilppiä, vääristelyä tai anastamista. Kehitystyö on tässä opinnäytetyössä työelämän avuksi tuleva opas, jossa käytetään lähdeaineistoa, jonka paikkaansa pitävyyteen tulee

kiinnittää erityistä huomiota. (Kupiainen ym. 2021.) Lähdeviittausten paikkansapitävyydellä varmistetaan, ettei kehitystyöhön ei liity hyvän tieteellisen käytännön vastaista aineistoa. Kehittämistyössä on myös varmistettava hyvien ja luotettavien lähteiden käyttö, sekä niiden objektiivinen ja osaava tulkinta. Opinnäytetyön lopputuloksen ja oppaan tulee olla luotettava. (Laurea 2023). Opinnäytetyö toteutettaisiin yhteistyössä Pohde-hyvinvointialueen jälkihuollon. Pohteen ohjeistuksen mukaan kaikissa opinnäytöissä on haettava liitteessä 1 nähtävä tutkimuslupa, johon on liitetty opinnäytetyön suunnitelma. (Pohde 2023.)

10 Pohdinta

Sijaishuollon nuoret ovat kohdanneet elämässään usein jo paljon erilaisia haasteita ja traumoja. Erityisesti pitkään laitoksiin sijoitetut ja jo useampia laitoksia kiertäneet nuoret voivat olla erityisen haavoittuvassa asemassa itsenäistymisen kynnyksellä. Harjoittelussani Sekasin chatissa, Pohteen sijaishuollon arviointi- ja vastaanottoyksikössä, sekä keskustellessani niin jälkihuollon, kuin sijaishuollon ammattilaisten kanssa, nousi esiin sijaishuollon laitosnuorten heikko pärjääminen itsenäistymisen kynnyksellä ja sen jälkeen. Taloudenhoidon ja raha-asioiden hallinta helpottaa itsenäistymisen kynnyksellä olevaa sijaishuollon nuorta elämänhallinnassa täysi-ikäistyttyään.

Prosessi oppaan ympärillä on ollut mielenkiintoinen ja opettavainen. Jälkihuollon tiimin avulla oppaasta muodostui juuri sijaishuollon nuorta palveleva, monipuolinen ja käytännöllinen. Oppaan sisällössä otetaan huomioon sijaishuollon nuorten erityisyys tukien kannalta, sekä pyritään kertomaan asiat mahdollisimman selkokielisesti ja visuaalisesti. Oppaan työprosessin aikana pohdittiin paljon sijaishuollon nuorten halua ja kykyä keskittyä oppaaseen ja sisäistää oppaassa olevaa tietoa. Prosessin aikana tultiin siihen tulokseen, että sarjakuvamaisuus ja visuaalisuus edesauttaa nuorta kiinnostumaan oppaassa käsitellyistä asioista ja painamaan mieleen tärkeimpiä pointteja, jotka auttavat itsenäistymisen prosessissa.

Pohdimme jälkihuollon työryhmän kanssa myös oppaan käytettävyyttä osissa, eli opasta pystyy tulostamaan myös vain niiltä osin kuin sitä tarvitaan. Oppaan käytettävyyteen liittyy myös oppaan muokattavuus myös opinnäytetyöprosessin jälkeen. Oppaasta toimitettiin muokattavan version käyttöoikeudet, mitä tiimissä kiiteltiin kovasti. Näin he pystyvät pitämään opasta ajantasaisena, sekä muokkaamaan ja kehittämään sitä tarvittaessa. Opas pidettiin myös selkokielisenä, jolloin enemmän haasteita omaavat nuoretkin pystyisivät hyötymään oppaasta parhaalla mahdollisella tavalla.

Yhteistyö Pohteen jälkihuollon tiimin kanssa on ollut sujuvaa ja erittäin miellyttävää, suullisen ja kirjallisen palautteen mukaan, puolin ja toisin. Asiantuntijahaastattelut vastuuyksikköpäällikön kanssa loi pohjan oppaalle ja koko prosessille. Keskustelu ja ajatusten vaihto antoi

tärkeää tietoa jälkihuollon nuorten toimintakyvystä ja tarpeista itsenäistymisen kynnyksellä. Aivoriihessä ja yhteiskehittämispalaverissa sain ensilinjassa kuulla koko Pohteen jälkihuollon tiimin pohdintoja, näkemyksiä ja mielipiteitä oppaasta ja tarpeista, joista heidän asiakkaansa hyötyisivät. Menetelmävalinnat tukivat oppaan muodostumista juuri jälkihuollon nuorelle sopivaksi.

Eniten prosessin aikana pohditutti oppaan pituus. Opas oli alun perin tarkoitus olla huomattavasti lyhyempi, mutta pitkällisen pohdinnan ja jälkihuollon työryhmän kanssa keskustelujen jälkeen, totesimme, että kaikki oppaassa olevat asiat ovat tärkeitä ja tarpeellisia. Oppaan liitteitä voi hyödyntää niin halutessaan, eikä niitä tarvitse tulostaa ollenkaan, mikäli niille ei koe olevan käyttöä. Työryhmä korosti, että kaikki nuoret eivät esimerkiksi hyödy ruokaresepteistä, sillä he eivät hallitse edes alkeita ruoanvalmistuksessa. Toisaalta taas on paljon nuoria, jotka itsenäisyyden kynnyksellä haluavat kehittyä ja oppia talouden- ja ruoanlaittoa ja heidän kohdallaan pieni reseptiopus on tarpeellinen. Opas todettiin siis pituudeltaan tarpeelliseksi, sillä yhdessä totesimme jokaisen sivun sisältävän täyttä asiaa itsenäistymiseen liittyen.

Tavoitteena oli tarkoitus tuottaa opas helpottamaan sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvän nuoren integroitumista yhteiskuntaan ja itsenäisempään elämään, tuottaa selkeä tietopaketti ja tukea nuoren suhdetta jälkihuollon ohjaajan kanssa. Kehittämistyön aikana jouduttiin pohtimaan erityisesti mitä ja kuinka paljon tietoa jaetaan tässä vaiheessa sijaishuollosta itsenäistyneen nuoren kanssa ja mistä hän erityisesti hyötyisi. Tietoa karsittiin vielä viimeisessä yhteiskehittämispalaverissa ja todettiin, että opas tässä muodossa on riittävä. Erityisesti lähtötietokysely tukee työntekijän ja nuoren vuoropuhelua ja antaa arvokasta tietoa nuoren tilanteesta niin sijaishuollon, kuin jälkihuollon työntekijöille. Tavoitteen täyttymisen toteaminen vaatisin pidempiaikaista seuranta, mutta jälkihuollon työntekijöiden näkemys oli, että oppaan avulla sijaishuollosta siirtyminen itsenäisyyteen ja jälkihuoltoon tulee olemaan selkeämpää sijaishuollon nuorelle. Työryhmän kanssa todettiin yhteiskehittämispalaverissa, että oppaassa kerrotaan selkeästi ja visuaalisesti nuorelle mitä jälkihuolto on ja mitä erilaisia asumiseen ja rahaan liittyviä asioita itsenäistymiseen kuuluu ja nämä asiat täyttävät opinnäytetyön tavoitteen, vaikka pidempiaikaista seuranta ei tähän opinnäytetyöhön saada.

Opinnäytetyö prosessi on ollut erittäin opettavainen ja innostava. Yhteistyö Pohteen jälkihuollon tiimin kanssa oli raikasta ja erittäin sujuvaa. Tiimi oli yhteistyökykyinen, innostunut ja vastaanottavainen, sekä koki oppaan todella tarpeelliseksi. Opin paljon opinnäytetyöprosessista sosiaalialalla ja koen, että se poikkesi paljon tekniikanalan opinnäytetyöprosessista, jonka olen kerran jo suorittanut. Koen, että opinnäytetyöprosessi tekniikanalalla haittasi tämän opinnäytetyöprosessin alkua, sillä tekniikanalan opinnäytetyössani ei tarvittu tutkimuslupia, tekeminen ollut niin tarkoin säädeltyä, aiheen rajaaminen ei ollut niin haastavaa, eikä opinnäytetyön suunnitteluun käytetty niin paljoa aikaa. Ajankäytön arvioiminen aiheutti

eniten vaikeuksia, sillä jo tutkimusluvan saamisessa Pohteelta kesti suunniteltua enemmän aikaa. Ajankäytön ja suunnitteluvaiheen haasteista selvittyäni, sain selkeytettyä opinnäytetyön tietoperustaa, sekä koko prosessin ajankäytönsuunnittelua. Opinnäytetyöprosessi kesti kaksi kuukautta aiottua pidempään.

Nautin tapaamisista jälkihuollon tiimin ja vastuuyksikköpäällikön kanssa. Tieto, jonka sain sitä kautta, syvensi opinnäytetyöprosessia ja oli erittäin arvokasta myös omaa ammatillista kasvua ajatellen. Se, mitä arvostin eniten koko prosessin ajan, oli jälkihuollon tiimin suhtautuminen opiskelijaan ja opinnäytetyön prosessiin. He suhtautuivat minuun koko prosessin ajan kuin kollegaani, sekä keskittyivät ja antoivat todella aikaansa sovittujen palaverien aikana. He myös pitivät työtä tärkeänä ja hyödyllisenä. Tämä tukee erityisesti omaa ammatillista kasvua ja itsevarmuuttani sosionomina.

Olen itse erittäin tyytyväinen oppaaseen ja sen visuaalisuuteen. Koen, että myös itse voin käyttää opasta tulevissa työtehtävissäni sijaishuollossa. Tämä opinnäytetyöprosessi oli kaikkien positiivinen ja opettavainen kokemus. Verkostoituin myös prosessin aikana ja uskon, että tämä kantaa jatkossakin hedelmää ammatillisesti kohdallani.

Lähteet

- Aluehallintovirasto 2020. Ohjauskirje 14.12.2020. Viitattu 7.12.2024. <https://avi.fi/documents/25266232/50782836/Ohjauskirje+14.12.2020+asumisharjoittelusta+sijaishuollossa.pdf/717fac8d-8d83-64a0-faec-e71ea226a209/Ohjauskirje+14.12.2020+asumisharjoittelusta+sijaishuollossa.pdf?t=1608111215568>
- Araneva, M. 2016. Lapsen suojele- toteuttamien ja päätöksenteko. E-kirja. Helsinki: Alma Talent.
- Groop, K. 2021. Sijaishuolto osana elämäntarinaa - elämänculun käänne kohtien analyysi sijaishuollosta aikuistuneiden kokemuksista. Julkaisussa Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 29 (2021) : 3. Viitattu 8.1.2025. <https://journal.fi/janus/article/view/82039/65546>
- Helminen, J. 2013. Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus- sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Viitattu 8.1.2025. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61782/Helminen_Jari_ActaE127_11.11.2013pdfA.pdf?sequence=8&isAllowed=y
- Huhtanen, R. 2016. Huostaanotto päätöksenä Teoksessa Huostaanotto. E-kirja. Tampere: Vastapaino, luku 1.
- Höjer, I., Sjöblom, Y. 2009. Young people leaving care in Sweden. Child and Family Social Work. 15. 118-127. Viitattu 8.12.2024. https://www.researchgate.net/publication/229644333_Young_people_leaving_care_in_Sweden
- Hämäläinen, T. 2013. Elämänhallinnan menetys nuorten syrjäytymisen taustalla. Sitra. Viitattu 11.7.2024. https://www.aka.fi/globalassets/tietysti1.fi/awanhat/documents/tiedosit/lapset/seminaari-22.05.2013/10_hamalainen_tampere-220513.pdf
- Hämäläinen, T. 2015. Juurisyyanalyysi: Nuorten elämänhallinta ja mielenterveys. Sitra julkaisut. Viitattu 11.8.2024. <https://www.sitra.fi/julkaisut/juurisyyanalyysi-nuorten-elamanhallinta-ja-mielenterveys/#haasteiden-ja-voimavarojen-tasapaino>
- Hytti, T., & Virtanen, A. Toiminnalliset työvälineen käyttöön aikuisten sosiaalityössä-työpajajat. Viitattu 7.8.2024. https://www.socca.fi/files/9782/Toiminnalliset_tyovalineet_kayttoon_aikusten_sosiaalityossa_tyopajat.pdf
- Innokylä 2024. Aivoriihi. Viitattu 22.8.2024. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/aivoriihi>
- Kela 2024a. Toimeentulotuki. Viitattu 8.12.2024. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-mihin-menoihin>
- Kela 2024b. Nuoren ammatillinen kuntoutus. Viitattu 8.12.2024. <https://www.kela.fi/nuoren-ammattillinen-kuntoutus>
- Kela 2024c. Opiskelijat. Viitattu 8.12.2024. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-mihin-menoihin>
- Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T., Gissler, M. 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret aikuisina. Yhteiskuntapolitiikka- lehti, 599- 639. Viitattu 13.1.2025. <https://core.ac.uk/download/pdf/12381147.pdf>

Kupilainen, T., Tiainen, K. & Vienonen, H. 2021 Tutkimus- ja kehittämisosaaminen 2: Tutkimusetiikka. Viitattu 7.8.2024. [urn:nbn:fi:oyerfi-202209_00024405_2](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:fi:oyerfi-202209_00024405_2)

Kiili, J., Jaakola, A-M., Anis, M., Lamponen T., Stenvall, E. 2024. Johdanto. Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö 2020-luvulla. Teoksessa: Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö, luku 1. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Kuorikoski, K., Saikkonen, P., Vanhanen, M., & Virrankari, L. 2024. Ohjaamojen nuorten kuuleminen sosiaaliturvauudistuksessa. Terveys- ja hyvinvointialue. Työpäperi 36/2024. Viitattu 13.1.2025. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149225/URN_ISBN_978-952-408-326-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kääriälä, A., Gyllenberg, D., Sund, R., Pekkarinen, E., Keski-Säntti, M., Ristikari, t., Heino, T., & Sourander, A. 2022. The association between treated psychiatric and neurodevelopmental disorders and out-of-home care among Finnish children born in 1997. Eur Child Adolesc Psychiatry 31, 1789-1798. Viitattu 22.8.2024. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-021-01819-1>

Lastensuojelu 2024. Sijaishuolto. Viitattu 4.12.2024. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelu/sijaishuolto/>

Lehto-Lundén T., Turtiainen, K., & Kannasoja, S. 2024. Lasten ja nuorten oikeuksien toteutuminen- Esimerkkejä tukisuhteitoiminnasta ja maahan saapuneiden lasten palvelut. Teoksessa Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö, luku 4. Helsinki: Gaudeamus.

Laurea, 2023. Tutkimusetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 5.8.2024. https://canvas.laurea.fi/courses/6149/pages/5-dot-1-tutkimusetiikka-ja-hyva-tieteellinen-kaytanta?module_item_id=363779

Laurea 2024. Julkaisuvaiheen ohjeet. Viitattu 22.8.2024. https://canvas.laurea.fi/courses/2146/pages/julkaisuvaihe?module_item_id=182525

Lehtonen, J. & Lönnqvist, J. 2010 Mielenterveys. Teoksessa Psykiatria. Helsinki: Duodecim.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 29.12.2021/612.

Lastensuojelun käsikirja. 2024. THL. Viitattu 13.1.2025. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Löfblom, K., Kaittä, A., Leinonen, L., Alin, M., Kraav, S-L., Vornanen, R., Karukivi, M., Anis, M. 2022. Nuorten kokemukset mielenterveyden tuesta sijaishuollon aikana. Teoksessa Lasten erityishuolto ja -opetus, osa 2. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Majamaa, K. & Rantala, K. 2020. Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston julkaisuja. Viitattu 14.8.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162625/2020_05_VN_Selvitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. E-kirja. Helsinki: SanomaPro.

Oy Suomen Tietotoimisto 2024. Pohde. Viitattu 5.6.2024 <https://www.sttinfo.fi/uutishuone/69817636/pohjois-pohjanmaan-hyvinvointialue-pohde/r>

Opetushallitus 2024. Viitattu 11.8.2024. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/omantalouden-hallinta-ja-suunnittelu>

Piha, E. & Hirvonen J. 2019. Optimismi ja itsekontrolli vaikuttavat positiivisesti taloudelliseen toimintakykyyn. Blogikirjoitus. Viitattu 14.8.2019. <https://www.hdl.fi/blog/optimismi-ja-itsekontrolli-vaikuttavat-positiivisesti-taloudelliseen-toimintakykyyn/>

Pohde 2023. Terveysalan opinnäytetyöt Pohteella. Viitattu 5.6.2024. <https://pohde.fi/tietoa-meista/opiskelijat/terveysalan-opinnaytetyot/>

Pohde 2024a. Etusivu. Viitattu 5.6.2024. <https://pohde.fi/>

Pohde 2024b. Lastensuojelun avohuolto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Viitattu 12.6.2024. <https://pohde.fi/palvelut/lastensuojelun-avohuolto-sijaishuolto-ja-jalkihuolto/>

Pohde 2024c. Perhekeskuskehittäminen. Viitattu 12.12.2024. <https://pohde.fi/tietoa-meista/kehittaminen-ja-innovaatiot/kehittamishankkeet/tulevaisuuden-sote-keskus/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelujen-kehittaminen/perhekeskuskehittaminen/>

Perttula, R. 2021. Nuorten aikuisten parissa tehtävä sosiaalityö. Teoksessa Aikuissosiaalityö: Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus, luku 6. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Pukkio, S. & Hoikkala S. 2016. Mitä jälkihuolto on. Teoksessa Mikä jälki jää, luku 1. Helsinki. Viitattu 13.1.2025. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuolto-tyohon-120616-1.pdf>

Pulkinen, L., Ahonen, T., & Ruoppila, I. 2023. Ihmisen Psykologinen kehitys. E-kirja- Jyväskylä: PS- Kustannus.

Puukka, Merja 2013. Sosiaalisen kasvuympäristön yhteys elämänhallintaan aikuisuudessa. Turun yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Saatavissa: https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/92133/GRADU_puukka_%202013.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2022. Ammattina sosionomi. E-Kirja. Helsinki: Sanoma Pro.

Saari, E. 2022. Taloudelliseen toimintakykyyn vaikuttavat tekijät ylivelkaantuneiden kirjoituksissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 5.6.2024. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/81766/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-u-202206153375.cpdf>

Saari, S. 2020. Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. E-kirja. Turku: Juvenes Print. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/821112/isbn9789522163738.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Selwy, J. 2021. The subjective well-being of children in care and care leavers. Bright Spots Programme. Viitattu 8.1.2025. <https://www.exchangewales.org/wp-content/uploads/sites/14/2021/07/Julie-Selwyn-Presentation-5.7.2021.pdf>

Seppänen, E., Wilska, T.-A. & Ranta, M. 2020. Talousosaaminen ja digitaidot pitää saada vanhemmin esiin koulujen opetussuunnitelmiin. Sitra. https://www.aka.fi/globalassets/3-stn/1-strateginen-tutkimus/tiedon-kayttajalle/politiikkasuositukset/politiikkasuositukset/11_20-talousoosaaminen-ja-digitaidot-pitaa-saada-vahvemmin-esiin-koulujen-opetussuunnitelmiin.pdf

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2024. Sosiaalipalvelut. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Sos-lapsikylä. 2024. Pitääkö kasvaa kertarysäyksellä? Viitattu 27.11.2024. <https://www.sos-lapsikyla.fi/sijaishuolto-elamanpolulla/omillaan/>

STAT 2024. Tutkimus- ja kehittämistoiminta. Viitattu 6.8.2024. https://stat.fi/meta/kas/t_ktoiminta.html

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. 2023a. Mitä toimintakyky on?. Viitattu 31.7.2023. <https://thl.fi/aiheet/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. 2023b. Päihde- ja toiminnalliset riippuvuudet. Viitattu 5.8.2024. <https://thl.fi/aiheet/mielenterveys/mielenterveyshairiot/paihde-ja-toiminnalliset-riippuvuudet>

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. 2024a. Lastensuojelun käsikirja. Sijaishuolto. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. 2024b. Lastensuojelun käsikirja. Sijoitus avohuollon tukitoimena. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. 2024c. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuolto. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Tiekartta 2030 Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Viitattu 13.1.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. E-kirja. Tampere: Juvenes Print. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Turtinen, K., Jäppinen, M. & Stamm, I. 2021. Ihmisoikeudet aikuissosiaalityön lähtökohtana. Teoksessa Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Törrönen, M., Munn-Giddings, C., Gavriel, C., O'Brien, N., Byrne, P., & nuoret tutkijat. 2024. Reciprocal emotional relationships - Experiences of stability of young adults leaving care. Publications of the Faculty of Social Sciences 75. Helsinki: University of Helsinki and Anglia Ruskin University in collaboration with the Essex Children in Care Council. Viitattu 7.12.2024. <https://blogs.helsinki.fi/reciprocalencounters-youngadultsleavingcare/files/2018/09/Reciprocal-Emotional-Relationships-260918.pdf>

Vilka & Airaksinen, 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Vierula, T. Korkiamäki, R., Saukkola, S., Pakarinen, T., Pohjolainen, A., Vanhatalo, N., Eronen, T. 2024. Aikuistuvan nuoren lähtö julkisesta kodista. Sijaishuollosta itsenäistymisen tapoja. Teoksessa: Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö, luku 5. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Julkaisemattomat

Pohde 2024c. Lastensuojelun jälkihuolto 18-22-vuotiaille-esitys.

Kuviot

Kuvio 1: Sosiaalipalvelut Suomessa	9
Kuvio 2: Asumisen muodot sijaishuollon jälkeen (soveltaen THL 2024c).	19
Kuvio 3: Työelämän kehittämistyön prosessikaavio.....	23
Kuvio 4: Alustava palaverissa tarkennettu sisällysluettelo	25
Kuvio 5: Oppaan sisällysluettelo.....	28
Kuvio 6: Loppukyselyn kysymykset	29

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa	40
Liite 2: Loppukysely	44
Liite 3: Tiedoksianto	45
Liite 4: Toimeksiantajan palaute	46
Liite 5: Opas jälkihuollosta itsenäistyvälle nuorelle	48

Liite 1: Tutkimuslupa

1
Tutkimus ja opetus
3.5.2023
OYS

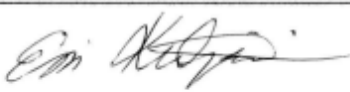
Toiminnallisen opinnäytetyön (AMK tai YAMK) lupalomake (Kehittämiseen johtava)

Tämän luvan perusteella ei saa kerätä henkilöistä mitään tunnistetietoja (esim. nimi, ikä, toimipaikka, ammatti, sukupuoli). Mikäli opinnäytetyössä kerätään henkilöiden tunnistetietoja, haetaan opinnäytetyölle [tutkimuslupa](#).

OPINNÄYTETYÖN TIEDOT	
☒ Uusi hakemus ☐ Muutos aiempaan hakemukseen, tutkimusdiarinumero:	
Opinnäytetyön lyhyt nimi: Opas itsenäisempään taloudenhallintaan nuorille	
Pohteen tutkimusdiarinumero (Pohde täyttää):	
Opinnäytetyön luonteen määrittely (Voit valita useamman)	
☒ AMK opinnäytetyö (902) ☐ YAMK opinnäytetyö (900) ☐ Muu mikä (901): ☐ Hoitotyö (mukaan lukien kuntoutus ja kuvantaminen) ☒ Sosiaalityö ☐ Muu, mikä:	
Luvan hakija (Opinnäytetyön tekijä/t)	
Nimi Essi Kiljander	Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK)
Koulutusorganisaatio Laurea ammattikorkeakoulu	
Sähköposti essi.kiljander@student.laurea.fi	Puhelinnumero 0440468868
Opinnäytetyön ohjaava opettaja	
Nimi Pauliina Partanen	Virka-asema / nimike Lehtori
Koulutusorganisaatio Laurea ammattikorkeakoulu	
Sähköposti pauliina.partanen@laurea.fi	Puhelinnumero 0505985405
Pohteen yhteyshenkilö (Kenen kanssa sovittu opinnäytetyön toteutuksesta)	
Nimi Maija Kiljander	Virka-asema / nimike Jälkihuollonvastuuyksikköpäällikkö
Toimipaikka Oulu	Sähköposti maija.kiljander@pohde.fi
Opinnäytetyön toteutusaika ja opinnäytetyön luvan voimassaoloaika (Lupa myönnetään pääsääntöisesti enintään viideksi vuodeksi)	
06/2026	

Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite Opinnäytetyön tarkoitus on luoda opas itsenäiseen taloushallintaan nuorille ja nuorille aikuisille, joiden toimintakyky on sairauden tai elämäntilanteen vuoksi heikentynyt, sekä integroida opas sujuvasti osaksi Pohteen jälkihuollon työtä. Opinnäytetyön tavoitteena on niin tukea Pohteen nuoria itsenäisempään elämään jo ennen kuin talousongelmat ovat aiheuttaneet ylivelkaantumista, sekä ammatillaisista asiakkaan ohjaamisesta kohti taloudellisesti ja talouden hoidollisesti vakaampaa arkea.
Tarkka kuvaus kohdejoukosta ja Pohteen henkilökunnan ajankäytöstä opinnäytetyöhön liittyen Jälkihuollon tiimille järjestetään aivoriihi 1-3h, jossa ideoidaan oppaan sisältöä ja tarpeita. Aivoriihen aikana havainnoidaan tiimiläisten vuorovaikutusta ja siinä esiin nousseita asioita. Tiimin pyydetään täyttämään myös anonymi loppukysely, jonka avulla arvioidaan oppaan vaikuttavuutta. Jälkihuollon vastuuyksikköpäällikkö antaa tarvittaessa näkemystä ja palautetta oppaan tekoprosessin edetessä.
TOIMIALUE / PALVELUALUE, JOLLA TUTKIMUS PÄÄOSIN TOTEUTETAAN ☒ Toteutetaan yhdessä vastuuyksikössä, missä: Pohde jälkihuolto
Perhe- ja sosiaalipalvelut ja OYS-psykiatria ☐ Alueelliset palvelut ☐ Koillismaa, Oulunkaari, Lakeus ☐ Rannikko, Oulun eteläinen ☐ Oulu ☐ Yhteiset palvelut ☐ Lastensuojelu (pohjoinen) ☐ Lastensuojelu (eteläinen) ☒ Lasten ja nuorten erityispalvelut ☐ OYS psykiatria ☐ Mielialahäiriöt ja akuuttipsykiatria ☐ Lastenpsykiatria ☐ Psykoosit ja nuorisopsykiatria ☐ Alueelliset psykiatriset palvelut ja mielenterveyspalvelut
Terveyden- ja sairaanhoidon palvelut ☐ Alueelliset palvelut ☐ Koillismaa, Oulunkaari, Lakeus ☐ Rannikko, Oulun eteläinen ☐ Oulu ☐ Digitaalinen sote-keskus ☐ Työterveyshuolto
Ikäihmisten palvelut ☐ Alueelliset palvelut ☐ Koillismaa, Oulunkaari, Lakeus ☐ Rannikko, Oulun eteläinen ☐ Oulu ☐ Yhteiset palvelut • Asiakasohjausyksikkö • Omais- ja perhehoidon keskus • Etähoitokeskus • Digitoimintakeskus ☐ Yhteinen osaamiskeskus • Kotona asumisen tuen keskus, Kotas-tilannekeskus • Etälääketieteellisen tuen keskus • Toiminnanohjauskeskus • Turvahälytyskeskus • Kotisairaala
Vammaispalvelut ☐ Alueelliset palvelut ☐ Koillismaa, Oulunkaari, Lakeus ☐ Rannikko, Oulun eteläinen ☐ Oulu ☐ Yhteiset palvelut ☐ Vammaispalveluiden osaamiskeskus ☐ Asiakasohjauskeskus ☐ Matkakeskus ☐ OYS Konsti
OYS-sairaalapalvelut ja ensihoito OYS Somatikka ☐ OYS sairaala- ja ensihoidon palvelut ☐ OYS Aistinelinsairauksien keskus ☐ OYS Geriatrian ja yleislääketieteen osaamiskeskus ☐ OYS Lasten ja naisten osaamiskeskus ☐ OYS Leikkaus- ja anestesiakeskus ☐ OYS Neurokeskus ☐ OYS Päivystyskeskus

☐ OYS Sydänkeskus	☐ OYS Syöpähoitokeskus	☐ OYS Sisätautikeskus
☐ OYS Tehohoitokeskus	☐ OYS Tukielinkirurgian keskus	☐ OYS Vatsakeskus
OYS Hoitotyön palvelut		
☐ Osastohoitotyö	☐ Poliklinikka- ja muu avohoitotyö	☐ Perioperatiivinen hoitotyö
☐ Teho- ja valvontahoitotyö	☐ Oulaskankaan ja Oulaisten hoitotyö	☐ Kuusamon hoitotyö
☐ Raahen hoitotyö		
OYS Ensihoito		
☐ OYS Ensihoito		
Sairaanhoitolliset palvelut		
☐ Diagnostiikka		
☐ Kuvantaminen	☐ Patologia	☐ Kliininen neurofysiologia
☐ Genetiikka		
☐ Lääke- ja potilashoidon palvelut		
☐ Moniosaajapalvelut		
☐ Hoitotyö		
Kuntoutus		
☐ Alueelliset palvelut		
☐ Apuvälinepalvelut		
☐ Fysiatrian osaamiskeskus		
☐ Lääkinnällisen kuntoutuksen osaamiskeskus		
☐ Hoitotyö		
Konsernipalvelut		
☐ Mikä yksikkö, tarkenna:		
Järjestämistoiminnot		
☐ Mikä yksikkö, tarkenna:		
Yliopistosairaalan tehtävänä / lääketieteen organisoituminen / Hoitotieteen/-työn organisoituminen / Sosiaalityön organisoituminen		
☐ Mikä yksikkö, tarkenna:		

LUVAN HAKIJAN ALLEKIRJOITUS (Kaikki opinnäytetyöntekijät allekirjoittavat)	
26.8.2024	Essi Kiljander / AMK-opiskelija
Päiväys	Allekirjoitus (sähköinen käy), nimen selvitys ja virka-asema / nimike
Allekirjoituksellani sitoudun omasta ja opinnäytetyöryhmän puolesta noudattamaan salassapitovelvollisuutta ja tietojen käyttöön lupapäätöksen ehtojen mukaisesti. Opinnäytetyöntekijöiden tulee huolehtia siitä, että luvan kohteena olevia tietoja käsitellään asianmukaiset tietoturvallisuustoimenpiteet huomioiden. Sitoudumme noudattamaan Pohteen ohjeistusta sekä hyvää tutkimustapaa ja tieteellistä käytäntöä. Olen informoinut asianosaiset ja esimiehet ja sopinut resurssien käytöstä	

POHTEEN VASTUULLISEN HENKILÖN ALLEKIRJOITUS

Päiväys	Allekirjoitus (sähköinen käy), nimen selvennys ja virka-asema / nimike

LIITTEET	
☒	Opinnäytetyösuunnitelma
☐	Muu, mikä:

PÄÄTÖS (yksi seuraavista)	
Palvelualuejohtaja / osaamiskeskusjohtaja: oman toimialueen opinnäytetyöt	
Hoitotyön johtaja: oman toimialueen hoito- ja terveyshallintotieteen opinnäytetyöt, jotka eivät kohdistu potilaan hoitoon	
☐	Lupa myönnetään hakemuksen mukaisesti
☐	Lupa myönnetään seuraavin korjauksin/ehdoin:
☐	Hakemus hylätään, miksi:
Päiväys	Allekirjoitus (sähköinen käy), nimen selvennys ja arvo/ammatti

☐	Lupa myönnetään hakemuksen mukaisesti
☐	Lupa myönnetään seuraavin korjauksin/ehdoin:
☐	Hakemus hylätään, miksi:
Päiväys	Allekirjoitus, nimen selvennys ja arvo/ammatti

☐	Lupa myönnetään hakemuksen mukaisesti
☐	Lupa myönnetään seuraavin korjauksin/ehdoin:
☐	Hakemus hylätään, miksi:
Päiväys	Allekirjoitus, nimen selvennys ja arvo/ammatti

☐	Lupa myönnetään hakemuksen mukaisesti
☐	Lupa myönnetään seuraavin korjauksin/ehdoin:
☐	Hakemus hylätään, miksi:

Liite 2: Loppukysely

Kysymys	Kyllä	Ei
Koetko voivasi hyödyntää opasta työssäsi?		
Aiotko hyödyntää opasta työssäsi?		
Onko opas sinusta hyödyllinen nuorelle?		
Koetko, että opas tukee asiakasta tavoittelemaan itsenäisempää taloudenhallintaa /elämää?		
Puuttuuko oppaasta jotain oleellista?		
Miten kehittäisit opasta jatkossa?		

Liite 3: Tiedoksianto

Tiedoksianto

Hei,

Olen sosionomiopiskelija Laurean ammattikorkeakoulun verkkototeutuksesta. Teen kehittämismuotoista opinnäytetyötä, jossa muodostan taloudenhoito-oppaan sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyville nuorille. Tavoitteena on tukea Pohteen nuoria itsenäisempään elämään jo ennen kuin talousongelmat ovat aiheuttaneet ylivelkaantumista, sekä ammattilaista asiakkaan ohjaamisessa kohti taloudellisesti ja talouden hoidollisesti vakaampaa arkea. Oppaan keskeisimmiksi aiheiksi on valikoitunut toimeentulo, asuminen ja taloudenhoito.

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Pohteen jälkihuollon kanssa. Järjestän jälkihuollon tiimille aivoriihen, jossa on tarkoitus ideoida oppaan rakennetta ja aiheita. Aivoriihestä saan arvokasta tietoa kehitystyön tueksi. Kehitystyön valmistuttua kerään tietoa oppaan vaikuttavuudesta anonyymillä loppukyselyllä. Vastauksia hyödynnetään opinnäytetyössä perustelevaan kehitystyön vaikuttavuutta ja tarpeellisuutta.

Opinnäytetyössä keskustelijoiden henkilöllisyyksiä, mitään henkilötietoja tai tunnistetietoja ei julkaista. Kaikki opinnäytetyöhön julkaistavat ammatilliset näkemykset julkaistaan anonyyminä. Henkilöstön tai henkilöstöön liittyvien henkilöiden mitään tietoja, joista henkilön voisi tunnistaa ei kerätä missään olosuhteissa, eikä opinnäytetyössä mainita tunnistetietoja keneltäkään yksittäisestä osallistujasta. Opinnäytetyöprosessin päätteeksi, kun opinnäytetyö on julkaistu, kaikki kerätty aineisto hävitetään tietoturvallisesti. Opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa.

22.8.2024 Kempele

Liite 4: Toimeksiantajan palaute

AMMATTIKORKEAKOULU University of Applied Sciences		Työelämän palaute
8.12.2015/ba		
Hyvä työelämän edustaja		
Kiitos, että tarjositte Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijalle/opiskelijoille mahdollisuuden tehdä opinnäytetyötä yrityksenne/organisaatioonne. Työelämän kehittäminen on tärkeä osa opinnäytetöidemme arvioinnissa. Pyydämmekin näkemystäenne.		
Yrityksen/organisaation nimi	Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue, lastensuojelun jälkihuolto yli 18-vuotiaat	
Työelämän edustajan/Arvioijan nimi ja tehtävänimike	Maija Kiljander vastuuyksikköpäällikkö, jälkihuolto	
Opinnäytetyön ohjaaja yrityksessä/organisaatiossa	Maija Kiljander	
Opinnäytetyön tekijä/t	Essi Kiljander	
Miten yrityksenne/organisaatioonne hyödyntää tehtyä opinnäytetyötä?		
Opinnäytetyön tuotoksena on opas jälkihuoltoon siirtyvälle nuorelle. Opasta hyödynnetään nuoren kanssa siinä vaiheessa, kun hän on siirtymässä sijaishuollosta jälkihuoltoon eli viimeisen vuoden aikana ennen täysi-ikäistymistä. Opas tulee käyttöön ainakin jälkihuollon työntekijöille, jotka tulevat nuoren kanssa työskentelyyn mukaan viimeistään 6kk ennen täysi-ikäistymistä ja opasta voidaan jakaa myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöille käytettäväksi nuoren kanssa jo ennen jälkihuoltoon tehtävää siirtotyöskentelyä.		
Mitä uutta ja/tai odottamatonta tuli esille opinnäytetyöprosessin aikana tai tuloksissa?		
Prosessin aikana ei mielestäni tullut esille uutta eikä mitään odottamatonta. Opas valmistui todella nopeaan tahtiin ja Essi sai sen kasaan kahden jälkihuollon työryhmän kanssa olleen tapaamisen ja parin minun kanssa käydyn keskustelun pohjalta.		
Miten kuvailisitte yhteistyötä opinnäytetyöntekijän/-tekijöiden kanssa?		
Yhteistyö on ollut luontevaa ja mutkatonta. Essi on itsenäisesti valmistellut opinnäytetyötä ja sen pohjalta koonnut oppaan hyvin valmiiseen muotoon ennen jälkihuollon työryhmälle esittelemistä. Työryhmältä saatujen kommenttien pohjalta Essi itsenäisesti teki tarvittavat muutokset ja täsmennykset, mitä kommentoitiin vielä kerran ennen lopullista versiota.		
Haluaisitteko jatkossakin tarjota opiskelijoillemme opinnäytetyön aiheita tai harjoittelupaikkoja? Miten haluaisitte kehittää yrityksenne/organisaatioonne ja Laurea-ammattikorkeakoulun yhteistyötä?		
Olen itse siirtynyt lastensuojelun sosiaalityön vastuuyksikköpäälliköksi juuri ja siis pois jälkihuollosta. Lastensuojelussa ei valitettavasti ole harjoittelupaikkoja amk-tasoisille opiskelijoille tällä hetkellä, mutta jälkihuollossa on Laureasta ollut tämän opparin lisäksi aikaisemmin myös yksi harjoittelija. Harjoittelijoita uskoisin jälkihuoltoon otettavan edelleen vuosittain.		

8.12.2015/ba

Paikka ja päivämäärä	10.1.2015
Työelämän edustajan/arvioijan allekirjoitus	<i>Maija Kivander</i>
Nimenselvitys	Maija Kivander
Voitte palauttaa lomakkeen myös ilman allekirjoitusta sähköpostilla joko suoraan koulun ohjaajalle tai opinnäytetyöntekijälle, joka välittää viestin ohjaajalleen siten, että viestiketjusta näkyy allekirjoittajan sähköpostiosoite.	

Liite 5: Opas jälkihuollosta itsenäistyvälle nuorelle

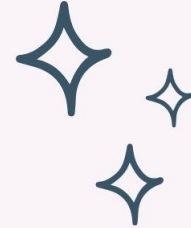

Sisällysluettelo

Lähtötieto-kysely

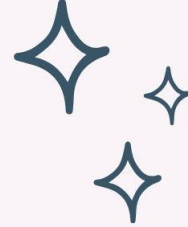
Info	5
Missä asuisin?	6
Miten vuokraan asunnon?.....	9
Raha: Miten tukia haetaan ja mitä sillä kannattaa tehdä?	13
Asumistuki	14
Opintotuki.....	16
Kuntotusraha	19
Työttömyyskorvaus nuorelle.....	20
Toimeentulotuki.....	22
Mitä kuukausittaisilla tuloilla kannattaa tehdä?	28
Liite 1 Itsenäistyvän muistilista	30
Liite 2 Hankinnat uuteen kotiin	31
Liite 3 Helppoja ja edullisia reseptejä	32

Lähtötieto- kysely:

Kyllä Ei Muuta?

Onko Sinulla henkilöllisyystodistusta?			
Onko Sinulla ajokorttia?			
Tiedätkö missä pankissa asioit?			
Montako tiliä Sinulla on?			
Onko Sinulla pelitiliä?			
Onko Sinulla itsenäistymisvaroja?			
Onko Sinulla omaisuutta?			
Onko Sinulla verkkopankkitunnuksia?			
Osaatko käyttää pankin mobiilisovellusta eli verkkopankkia?			
Osaatko tunnistautua?			
Tarvitsetko apua taloutesi hoidossa?			
Haluaisitko apua taloudenhoitoon?			
Maksatko laskut itsenäisesti?			
Tiedätkö mihin rahasi menevät kuukausittain?			
Oletko koskaan budjetoinut?			
Ovatko menosi suuremmat kuin tulosi?			

Kyllä Ei Muuta?

Vaikuttaako jokin terveydentilassasi talouden hoitoosi?			
Onko sinulla arjessasi muita haasteita?			
Saatko henkistä tukea läheisiltäsi?			
Saatko rahallista tukea läheisiltäsi?			
Tarvitsetko pysyvää tukea selvittääksesi normaalista arjesta?			
Onko sinulla velkaa?			
Onko sinulla ulosottovelkaa?			
Onko sinulla osamaksuvelkaa?			
Selviätkö veloistasi kohtuudella?			
Hankitko asioita osamaksulla, vaikka tiedät, että rahasi eivät riitä lainalyhennyksiin?			
Valmistatko /jaksatko valmistaa itse ruokasi?			
Riittääkö rahasi terveelliseen ruokavalioon?			
Syötkö ulkona?			
Käytätkö toimituspalveluita (Wolt, Foodora, ym)?			
Onko sinulla suoratoistopalvelu /palveluita?			
Vaikuttaako rahatilanne negatiivisesti arkeesi?			

Miten tai missä olet ajatellut tulevaisuudessa asua?

Opiskoletko, oletko työtoiminnassa vai muuta?

Mikä on Sinun tulosi?

Missä asioissa koet, että tarvitset tukea?

INFO!

Jälkihuolto on...

- Sosiaalitoimen tarjoamaa tukea, ohjausta ja apua, joka perustuu nuoren yksilöllisiin tarpeisiin
- Vapaaehtoista ja luottamuksellista
- Monien tahojen (sosiaalityö, koulu, terveydenhoito) yhteistyötä

Jälkihuolto koostuu....

- Jälkihuollon palveluista
- Asumisen ja toimeentulon tukemisesta
- Sinulle maksettavista itsenäistymisvaroista

**TÄMÄ ON
TÄRKEÄÄ!!**

**Jälkihuollon asiakkaana,
Sinun EI tarvitse nostaa
opintolainaa!**

Nostettu opintolaina pienentää perustoimeentulotukea vastaavalla summalla, eli näin ollen saat opintolainan verran vähemmän perustoimeentulotukea Kelasta.

OPINTOLAINA MAKSETAAN AINA KORKOINEEN TAKAISIN!

Lukaseppä eka pari juttua!

Henkilökortti tai passi

Henkilökorttia ja passia haetaan poliisilta.

Henkilökortilla tai passilla voit todistaa henkilöllisyytesi eri asiointitilanteissa.

<https://poliisi.fi/nain-haet-henkilokorttia>

Pankkiasiakkuus ja pankkikortti

Voit selvittää mahdollisuuttasi pankkiasiakkuuteen mistä Suomalaisesta pankista tahansa.

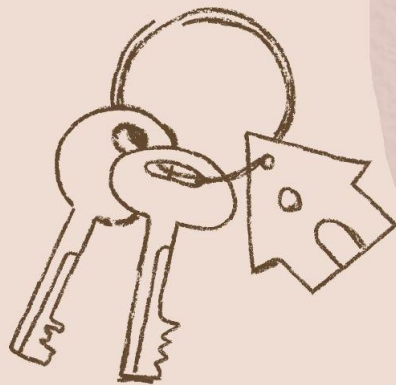
Pankki neuvoo sinua pankkikortin ja pankkitilin hankkimiseen liittyvissä asioissa.

Tunnistautuminen

Tunnistautuminen on henkilöllisyyden osoittamista.

Voit tunnistautua esimerkiksi pankkitunnuksilla.

Lisätietoa saat omasta pankistasi.

Missä asuisin?

Sijaishuollon jälkeen sinulla on mahdollisesti useita vaihtoehtoja, miten voit asua. Eniten siihen vaikuttaa oma tilanteesi.

Olet itse ensisijaisesti vastuussa asumisen järjestämisestä!

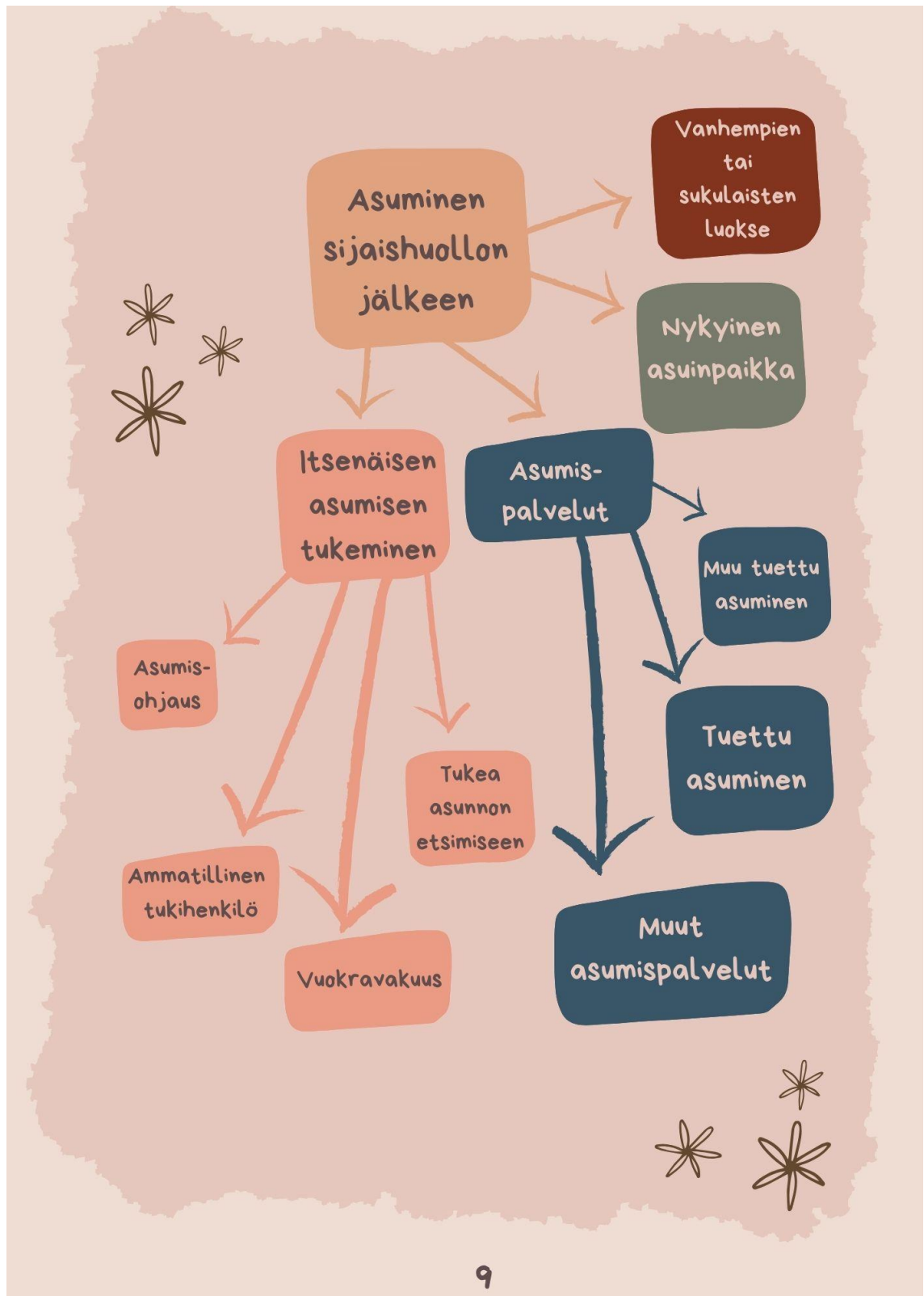

Nuori selvittää itse
asuinpaikkaansa ja hakee
itsenäisesti ja aktiivisesti
omaa asuntoa ja

Asumisen järjestäminen on aina
tilannekohtaista.

Mikäli asut vanhempien tai muun
sukulaisen kanssa, olet
velvollinen osallistumaan omista
varoistasi asuinkustannuksiin.

Sinulle tarjotaan apua, ohjausta ja
neuvontaa asumisen suunnitteluun.

Miten vuokraan asunnon

Olet itse vastuussa asunnon
etsimisestä ja vuokraamisesta.

Vuokra-asuntoja voi etsiä esimerkiksi
avoimilta markkinoilta, sekä kaupungin
tai kunnan vuokra-asunto
välityksestä.

<https://www.ouka.fi/vuokra-asunnot>

<https://www.vuokraovi.com>

Vuokrasopimus

- ▶ Tehdään aina kirjallisesti
- ▶ Aina ennen allekirjoitusta:
  - ▶ Käy sopimus läpi oma-ohjaajan tai muun turvallisen ja asiasta tietävän aikuisen kanssa
  - ▶ Varmista Kelasta tukiasiat ja vakuus
- ▶ Vältä pitkiä määräaikaisia vuokrasopimuksia!

Vuokra

- ▶ Ota selvää Kelasta asuinpaikkakuntasi enimmäisvuokramäärä:
<https://www.kela.fi/documents/d/guest/hyvaksyttavien-asumismenojen-kuntakohtaiset-rajat-2024-voimassa-01042024-31122024>
- ▶ Mikäli vuokra ylittää asumistuen enimmäismäärän, maksat loput itse omista varoistasi.

Vakuutus

Vuokralaisen kannattaa ottaa laaja kotivakuutus, vuokranantaja voi myös tätä vaatia.

Laaja kotivakuutus turvaa kodinirtaimiston, myös vuokranantajan omaisuuden osalta, kuten keittiön kaapit ja lattiamateriaalin, jotka ovat vuokralaisen vastuulla.

Vuokra-asuminen

Vuokrattu asunto on jonkun omistama ja se on vuokranantajalle arvokasta omaisuutta.

Olet vastuussa asunnon kunnosta ja huolenpidosta, myös vieraidesi osalta!

Vuokralaisen velvollisuudet:

<https://www.kkv.fi/kuluttaja-asiat/asuminen/vuokra-asunnot/vuokralaisen-velvollisuudet-ja-korvausvastuu/>

Raha: Miten tukia haetaan ja mitä sillä kannattaa tehdä

Jälkihuollon asiakkaana sinulla on mahdollista hakea:

Ensisijaisia etuuksia

Työttömyysturvaa

TAI

Opintotukea

TAI

Kuntoutusrahaa

TAI

eläkettä

Viimesijaisia etuuksia

Toimeentulotukea

JA/TAI

Tarveharkintaan

perustuvaa

taloudellista tukea

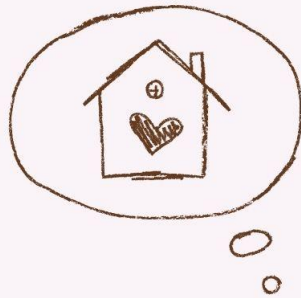
Voit saada myös näiden lisäksi asumistukea.

ETHÄN NOSTA OPINTOLAINAA!

Sinulle myönnettyjen tukien tai saadun palkan tulee riittää kuukausittaisiin menoihin aina seuraavaan tuki- tai palkkapäivään saakka.

Etuuksien maksu voi jakaantua useille eri ajankohdille kuukauden aikana.

Asumistuki

Haetaan
kelasta

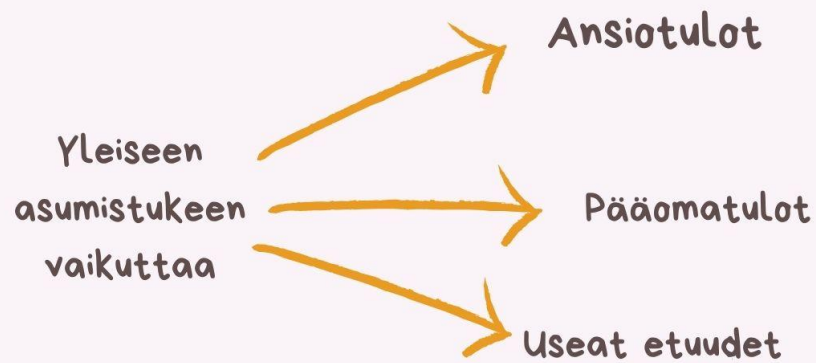
Asumismenoissa on
yläraja, eli suurin
asumismenojen
euromäärä, jonka
perusteella
asumistukea
myönnetään

Asumistuki
myönnetään
enimmäisasumismenojen
perusteella, vaikka
asuinmenosi ovat
todellisuudessa
suuremmat.

70 prosenttia
asumismenoista

Tarkoitus on
auttaa sinua
asumismenojen
maksamisessa

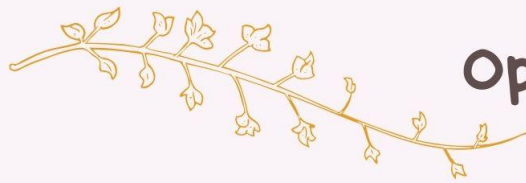
Tulot ilmoitetaan bruttona, eli ennen verojen vähentämistä.

 Yleinen asumistuki:

<https://www.kela.fi/yleinen-asumistuki>

Yleisen asumistuen laskuri:

<https://laskurit.kela.fi/yleisen-asumistuen-laskuri>

Opintotuki

Opintotuki = opintoraha + opintolaina

Jälkihuollon asiakkaana:

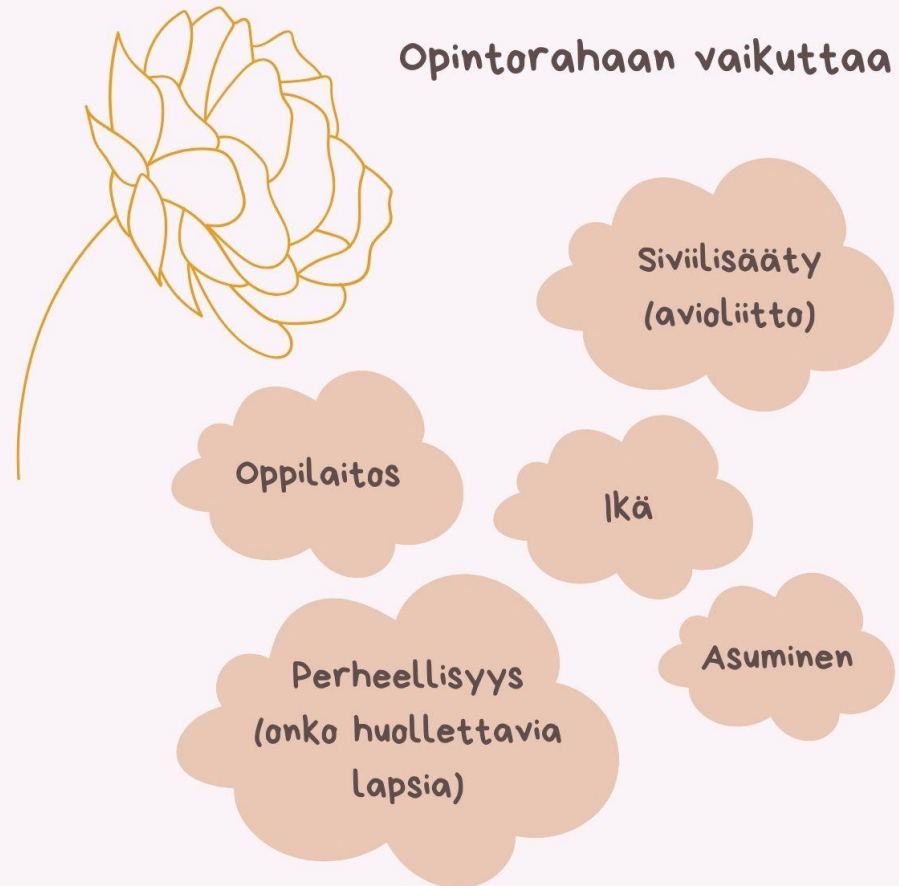
ETHÄN NOSTA OPINTOLAINAA!

Jälkihuollossa opiskelijana saat opintorahan +
toimeentulotuen!

Opintotuen tarkoitus on turvata
toimeentulo opiskelujen ajan.

Myöntämisen edellytykset:

Opiskelijana voit saada yleistä asumistukea, sitä on haettava erikseen.

Ammatillista koulutusta tai lukiota suorittava voi saada oppimateriaalilisää.

Opintotuki:

<https://www.kela.fi/opintotuki>

Yleinen asumistuki

<https://www.kela.fi/yleinen-asumistuki>

Toimeentulotuki opiskelijalle:

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-opiskelijat>

Kuntoutusraha

Kuntoutusraha turvaa toimeentulon kuntoutuksen aikana.

Alle 20-vuotiaalle voidaan maksaa tehostetun kuntoutuksen ajalta nuoren kuntoutusrahaa.

Nuoren kuntoutusrahaa maksetaan opiskelun tai muun työelämään tähtäävän kuntoutuksen ajalta.

**Voit selvittää oikeutesi
kuntoutusrahaan Kelasta tai
sosiaalityöntekijältäsi.**

<https://www.kela.fi/nuoren-kuntoutusraha>

Työttömyyskorvaus nuorelle

Työmarkkinatukea voi saada, mikäli sinulla on ammatillinen tutkinto.

Täysi-ikäisenä ylioppilaana et voi heti saada työttömyystukea. Ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi ja pidä työnhaku voimassa. Hae kahteen syksyllä alkavaan koulutukseen, jotka johtavat tutkintoon.

Työttömäksi elämän erivaiheissa:

<https://www.kela.fi/jos-jaat-tyottomaksi#tyottomyys-eri-elamanvaiheissa>

Työmarkkinatuki:

<https://www.kela.fi/tyomarkkinatuki#lisatietoa-odotusajasta>

Alle 25-vuotias työtön:

<https://www.kela.fi/jos-jaat-tyottomaksi#alle-25-vuotias-ilman-koulutusta>

Työmarkkinatori:

<https://tyomarkkinatori.fi/henkiloasiakkaat>

Toimeentulotuki

Henkilön tai perheen viimesijainen taloudellinen tuki elämän perusmenoihin

Lyhytaikainen etuus tilapäisten vaikeuksien yli tai ehkäistä sellaisten syntyminen

Perustoimeentulotukea saadakseen, Sinun on oltava ilmoittautunut TE-toimistoon työttömäksi työnhakijaksi ja haettava kokoaikaista työtä -- tai oltava opiskelija

Toimeentulotukeen on oikeutettu silloin, kun tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin menoihin, kuten ruokaan ja asumiseen.

Tuloiksi lasketaan kaikki käytössä olevat tulot ja varat

Koostuu kolmesta osasta: perustoimeentulotuki, täydentävä toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki

Esimerkki perustoimeentulotuesta:

<u>Opintotuki, Asumistuki, EI opintolainaa</u>	
Menot €/kk	Tulot €/kk
Vuokra 550€	Opintotuki 279,38€
Sauna 10€	Asumistuki 447€
Vesimaksu 20€	
Taloussähkö 50€	YHT. 726,38e
Kotivakuutus 10€	
Oma perusosa 587,71€	
Omat terveydenhuoltomenot 20e	
Omat lääkkeet 50e	Arvio toimeentulotuen määrästä 571,33€
YHT. 1297,71€	

<u>Opintotuki, Opintolaina, Asumistuki</u>	
Menot €/kk	Tulot €/kk
Vuokra 550€	Opintotuki 279,38€/kk
Sauna 10€	Opintolaina 850€/kk
Vesimaksu 20€	Asumistuki 447€/kk
Taloussähkö 50€	
Kotivakuutus 10€	YHT. 1576,38€/kk
Oma perusosa 587,71€	
Omat terveydenhuoltomenot 20e	
Omat lääkkeet 50e	Arvio toimeentulotuen määrästä 0€
YHT. 1297,71€	

OPINTOLAINA ON VELKAA, JOKA MAKSETAAN TAKAISIN!

**TÄMÄ ON
TÄRKEÄÄ!**

Nostettu opintolaina lasketaan myönnetylle ajalle perustoimeentulotukea laskettaessa tuloksi, vaikka se olisi jo käytetty!

Perustoimeentulotuessa EI HUOMIIDA esimerkiksi lemmikistä tai autosta johtuvia menoja.

Myös arvokas materiaaliomaisuus, esimerkiksi kallis auto, voidaan katsoa realisoitavaksi omaisuudeksi.

Toimeentulotuki selkokielellä

<https://www.kela.fi/web/selkokieli/toimeentulotuki>

Mihin menoihin

perustoimeentulotukea voi saada?

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-mihin-menoihin>

Toimeentulotuki, asumismenot

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-asumismenot>

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki

Erityisiin menoihin, joita
perustoimeentulotuki ei kata.

.....

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki
haetaan sosiaalitoimesta tai käännetään kelasta
omalle jälkihuollon työntekijällesi. Se on aina
harkinnanvaraista!

Keskustele mahdollisuudesta täydentävään tai
ehkäisevään toimeentulotukeen työntekijäsi
kanssa.

Toimeentulotuki:

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki>

Toimeentulotuen perusosa:

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-perusosan-maara>

Toimeentulotuen hakeminen

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-nain-haet>

Mihin menoihin toimeentulotukea voi saada?

<https://www.kela.fi/toimeentulotuki-mihin-menoihin>

Mitä kuukausittaisilla tuloilla kannattaa tehdä?

Kuukausittaisilla tuloilla ensisijaisesti aina katetaan asuminen, eli vuokra, vesi ja sähkö, sekä eläminen eli ruoka ja välttämättömät terveysmenot.

Budjetoimalla tulosi ja menosi voit hallita talouttasi tarkasti.

<https://nal.fi/asumisen-abc/oman-talouden-hallinta/budjettilaskuri/>

Mikäli et maksa vuokraa, asuntosi vuokrasopimus voidaan purkaa lain määrittämin ehdoin

Mikäli et maksa sähkölaskua, sähköyhtiö voi irtisanoa sähkösopimuksesi ja sähköt katkeaa

Mikäli rahaa ei ole enää kuun lopussa, et voi ostaa kaupasta ruokaa.

Mikäli et maksa laskua, laskut menevät ulosottoon ja menetät luottotietosi

Niukassa rahatilanteessa voit etsiä paikkakunnaltasi ruoka-apua: <https://ruoka-apu.fi>

TIPS

Vertaa tuotteiden KILO- tai KAPPALEHINTOJA - älä jumiudu tuotteen hintaan.

Valio Hyvä suomalainen Arki® rae rasvaton 500 g laktoositon 2,95 € 5,90 €/kg	Kotimaista 200g raejuusto laktoositon 2% 1,35 € 6,75 €/kg

Esimerkiksi S-kaupan sivulla, voit harjoitella ja laskea kauppaoستestesi määrän

JUUUSTOT

 1,35 €
6,75 €/kg

KUUVATUOTTEET JA LEIVONIA

 0,98 €
0,98 €/kg

LEIVA JA KASVIPROTEINIT

 3,99 €
9,98 €/kg

MAITOA, MUMMIT JA RAIVAT

 1,19 €
1,19 €/l

PAKASTTEET

 1,47 €
7,35 €/kg

PASTAT, RISIT JA NUODELLIT

 0,49 €
1,22 €/kg

Ostokset 9,47 €

Silry kassalle

Tarvitsitko vielä näitä?

Wursti Siskonmakkarat ...

4,89 €
9,78 €/kg

Xtra alaskanseläti 4kg MSC 400 g

3,49 €
8,72 €/kg

Aperitit Henna-maissi-paprika ...

0,95 €
4,75 €/kg

Kotimaista Peruna-sipulisekoitus ...

1,49 €
1,49 €/kg

Asunnon vuokraus ja tuet

- Pyydä asuntotarjous.
- Jälkihuollon työntekijä ohjaa ja neuvoo Sinua muuton jokaisessa vaiheessa.
- Ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi.
- Hae Kelalta perustoimeentulotukea, ensimmäisen kuun vuokraa, muuttoavustusta, yleistä asumistukea ja vuokravakuutta.
- Varmista vuokranantajalta, että hän kelpuuttaa Kelan vuokravakuuden.
- Tee vuokrasopimus aina kirjallisesti. Toimita maksusitoumus vuokravakuudesta vuokranantajalle ja allekirjoita vuokrasopimus.
- Sovi muuttopäivä.
- Pyydä ajoissa muuttoapua!
- Tee muuttoilmoitus, sähkösoopimus ja ota kotivakuutus.

Esimerkkejä hankinnoista uuteen kotiin

Liite 2

Makuuhuone

- Sänky
- Lakanat ja petivaatteet
- Valaisin
- Verhot

Keittiö

- Ruokapöytä
- Mikro
- Lautaset
- Lasit / mikit
- Aterimet
- Paistinpannu
- Uunivuoka
- Kattila
- Patalaput
- Valaisin

Olohuone

- Sohva
- Verhot
- Valaisin

Wc & Kylpyhuone

- Pyyhkeet
- Shamppoo
- Hoitoaine
- Saippua
- Vessapaperi
- Kuivauslasta
- Pyykkikori

Siivous

- Imuri
- Vessaharja
- Pesuaineet
- Ämpäri
- Luutu
- Keittiöharja

Kuiva-aineet:

- Mausteet
- Suola
- Sokeri
- Makaroni
- Puurohiutaleet
- Vehnäjauho
- Hiiva
- Öljy

Lääkkeet ja hygienia

- Särkylääke
- Laastarit
- Kuumemittari

Vinkki!

Hommaa kovia tai pestäviä tavaroita käytettynä!

www.tori.fi

Facebookista löydät oman paikkakuntasi roskalava ryhmän, sekä kirppari ryhmät.

Rohkeasti kyselemään!

Liite 3

Helppoja
ja
edullisia
reseptejä

Liite 3

Muutama sana ruoanlaitosta:

Osta kuiva-ainekaappiin perinteisimmät mausteet, niistä riittää useampaan ruokaan!

Peruna on hyvin edullista, täyttävää ja terveellistä (verrattuna pastaan), sitä kannattaa hyödyntää kastikkeiden lisukkeena.

Hyödynnä kauden kasviksia ja juureksia.

Reseptejä voi muutella omien mielimakujen mukaan. Bataatin voi korvata perunalla, sipulin voi jättää pois ja proteiinin lähteen voi vaihtaa vaikka kasvisvaihtoehtoon.

Tee aina suurempi annos ruokaa ja pakasta sopiviin kertaannoksiin!

Helppo kasviskeitto

Liite 3

3pss keittojuureksia

2 isoa bataattia

Sulatejuustopala

1tl Valkopippuria

0,5 rkl suolaa

Vettä

Kanamunaa tai raejuustoa

1. Kuori ja pilko bataatti
2. Laita keittojuurekset ja bataatti kattilaan
3. Lisää vettä niin, että juurekset peittyvät reilusti
4. Laita hella päälle suurimmalle asetukselle
5. Odota, että ruoka kiehuu!
6. Laske lämpötilaa niin, että ruoka juuri ja juuri kiehuu n. 20 min.
(Mikäli mukana on bataattia, kokeile halkaista yhtä, jos halkeaa helposti, on valmista.)
7. Soseuta juurekset, mausta ja lisää sulatejuusto
8. Keitä kylkeen kanamunaa tai lisää raejuustoa proteiinin lähteeksi

Ostoslista - Kasviskeitto		Liite 3
3 pss Kotimaista Keittojuurekset pakaste 200g		1,47 €
2 Bataattia (n. 600g)		1,20 €
Rainbow Sulatejuustopala 250g		2,69 €
Jauhettu valkopippuri	Huom! Valkopippuria jää reilusti yli seuraavaa keittoa varten!	1,65 €
	YHTEENSÄ	7,01 €

Lisäksi halutessaan proteiinilisä:

Kotimaista vapaan kanan munat M10 580g	2,09 €
TAI	
Rainbow 400 g 0,2% vähälaktoosinen raejuusto	1,48 €

Mausteinen kanakeitto

Liite 3

- 400 g Kanan sisäfile
- 800g kiinteää perunaa
- 2 pss Suikalejuures
- 1tl Juustokumina
- 1tl Kurkumajauhe
- 1tl Inkiväärijauhe
- 0,5tl Chilijauhe
- 1 Kanaliemikuutio
- 2dl Kuohukerma
- Vettä
- Öllyä

1. Kuori ja pilko perunat ja laita ne riittävän suureen kattilaan. Lisää kattilaan vettä, niin että perunat peittyy. Laita liesi päälle, anna perunoiden kiehua n. 10min.
2. Pilko perunoiden kiehuessa kana. Muista hyvä käsihygienia!
3. Lisää öljy kuumalle pannulle. Lisää pannulle juustokuminajauhe, kurkumajauhe, inkiväärijauhe, chilijauhe, ja anna kuumentua noin 1 minuutti..
4. Lisää pannulle mausteiden sekaan kana. Kypsennä ja siirrä sivuun.
5. Lisää perunoiden joukkoon kana ja kanaliemikuutio. Anna kiehua niin, että perunat kypsyy!
6. Lisää kerma. Kiehauta nopeasti ja ota pois liedeltä.
7. Nauti!

Ostoslista - Mausteinen Kanakeitto Liite 3

Kanansisäfile 400g Kotimaista	5,38€
Kiinteä peruna 800g	0,72€
2pss Suikalejuures 200g	0,98 €
Kuohukerma	1,15 €
Juustokuminajauhe	0,99 €
Kurkumajauhe	0,89 €
Inkiväärijauhe	0,99 €
Chilijauhe	0,99 €
Kanaliemikuutio	1,35 €

*Huom! Mausteita ja
kanaliemikuutioita jää
reilusti yli seuraavaa
keittoa varten!*

YHTEENSÄ:

Ensimmäinen keitto 14,59 €

Seuraavat keitot 8,23 €

Nopea makaronilaatikko

Liite 3

- 1 pss myllynparas makaronia
- 400g Atria naudan jauheliha 10%
- 100 g pakaste sipulikuutio
- Suolaa
- Valkopippuria
- Paprikajauhetta
- 3 munaa
- 1 litra maitoa

1. Paista jauheliha ja sipuli. Lisää mausteet.
2. Ota iso uunivuoka ja lisää jauheliha-sipuliseos, sekä makaroni. Sekoita.
3. Sekoita munat ja maito. Halutessasi voit lisätä 1tl suolaa ja 1tk mustapippuria muna-maitoseokseen. Kaada vuokaan jauhelihan ja makaronin kanssa.
4. Paista uunissa 200-asteessa 1 tunti. Sekoita kerran. Huolehdi, että vuossa on nestettä paiston aikana.
5. Nauti!

Liite 3

Ostoslista - Nopea makaronilaatikko

1 pss myllynparas makaronia	0,49 €
400g Atria naudan jauheliha 10%	3,99 €
100 g pakaste sipulikuutio	0,75 €
1l kotimainen lakstoositon kevyt maito	1,19 €
Kananmunia	2,09 €
Jauhettu valkopippuri	1,65 €
Paprikajauhetta	0,65 €

*Huom! Mausteita jää
reilusti yli seuraavaa
laatikkoa varten!*

YHTEENSÄ

10,81 €

Joku helppo kiusaus

Liite 3

1 kg peruna-sipuli sekoitus

250g Atria savusuikale**

suolaa

Mustapippuria

5dl juustokermaa

1. Ota iso uunivuoka ja sekoita uunivuoassa peruna-sipulisekoitus ja mausteet. Sekoita joukkoon kinkku. Kaada päälle ruokakerma
2. Kypsennä uunin ala- / keskiosassa 225 asteessa n. 1 tunti tai kunnes perunat ovat kypsiä (tarkista aika perunapakkauksesta).
3. Peitä vuoka leivinpaperilla, jos pinta tummuu liikaa.

HUOM!

** Halutessasi voit korvata proteiinin esimerkiksi lohella, kanalla, mifulla tai paistetulla jauhelihalla. Myös moni muu sopii erinomaisesti kiusaukseen, kokeile!

Liite 3

Ostoslista - Joku helppo kiusaus

1 kg Kotimaista peruna-sipuli sekoitus	1,49 €
250g Atria savusuikale	1,39€
2 prk (yht. 5dl) kotimaista juustokerma	1,45 €
Jauhettu mustapippuri	1,09 €
Suolaa	0,95 €

*Huom! Mausteita jää
reilusti yli seuraavaa
laatikkoa varten!*

YHTEENSÄ

6,37 €

